

DOI: 10.11649/abs.2015.017

Michał Sajewicz

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

Lublin

Formy imienne z sufiksem *-ko* w Kleszczelach na Podlasiu w połowie XVI w.

Wstęp

Miasto Kleszczele założono na początku XVI w. na granicy ziemi bielskiej z brzeską. Powstało w miejscu przeprawy przez rzekę Nur na trakcie prowadzącym z Grodna do Brześcia¹. Okolice te stwarzały dogodne warunki na założenie miasta, ponieważ „tutaj droga do Brześcia rozgałęziała się na Drohiczyn i dalej na Warszawę. Przebiegała tędy także droga z Brześcia do Bielska. To skrzyżowanie kilku dróg dodatkowo przemawiało za utworzeniem w tym miejscu lokalnego ośrodka miejskiego” (Roszczenko, 2002, s. 24).

J. Zieleniewski uważa, że jeszcze przed założeniem miasta (XIV–XV w.) zapewne istniał tu wielkksiążęcy dwór myśliwski (Zieleniewski, 1991, s. 201). Innego zdania jest autor monografii o Kleszczelach M. Roszczenko, który twierdzi, że „nie był to dwór myśliwski, lecz jakieś gospodarstwo rolne, coś na wzór późniejszego folwarku z odpowiednimi zabudowaniami, w których orszaki królewskie i książęce mogły znaleźć pożywienie i schronienie na nocleg” (Roszczenko, 2002, s. 24). Podobny pogląd

---

¹ Dokładny opis osadnictwa na badanym terenie w średniowieczu zawierają prace współczesnych polskich badaczy: J. Wiśniewskiego (Wiśniewski, 1977, 1980) i J. Hawryluka (Hawryluk, 1993).

już wcześniej wyrażał znany badacz historii Podlasia A. Jabłonowski (Jabłonowski, 1909b, s. 30).

Ważną datę w historii badanej miejscowości stanowi rok 1513. W tym roku, po śmierci królowej Heleny, wdowy po królu i wielkim księciu litewskim Aleksandrze, dobra wielkksiążęce na Podlasiu wraz z Bielskiem, Surażem, Brańskiem, Narwią i Kleszczelami zostały przekazane w zastaw Radziwiłłom (Jabłonowski, 1909a, s. 107). „Właśnie wojewoda wileński i kanclerz wielki litewski Mikołaj Mikołajewicz Radziwiłł na polecenie króla Zygmunta Starego dokonał pierwszej nieudanej lokacji miasta. [...] Niestety nie wiemy, w którym roku ta pierwsza, nieudana próba założenia miasta miała miejsce” (Roszczenko, 2002, s. 25).

W 1523 r. większość królewskich ziem na Podlasiu, w tym również Kleszczele, wykupił od Radziwiłłów ówczesny wojewoda wileński i starosta bielski Olbracht Gasztołd, któremu król Zygmunt Stary jako formalny właściciel tych ziem polecił powtórnie lokować miasto Kleszczele. Król zatwierdził lokację Gasztołda i nadał miastu swym przywilejem lokacyjnym z 22 marca 1523 r. prawo chełmińskie.

W 1553 r. królowa Bona, żona Zygmunta Starego, wykupiła z rąk Olbrachta Gasztołda królewską ziemię bielską, w tym również Kleszczele. Królowa uważała, że królewskie ziemie na Podlasiu są zarządzane niewłaściwie i przynoszą przez to zbyt małe dochody. W 1560 r. z inicjatywy królowej Bony przeprowadzono na Podlasiu *pomiarę włóczną*, która przyczyniła się do zwiększenia przychodów z czynszu oraz ułatwiła ściąganie powinności (Pociecha, 1958; Wiśniewski, 1980).

Lustrację starostwa kleszczelowskiego wraz z *pomiarą włóczną y placową* przeprowadził w 1560 r. Stanisław Dziewiałtowski Skoczek. Księga lustracyjna miasta Kleszczele i okolic z 1560 r. zachowała się w oryginale i jest przechowywana w Dziale Rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego. Do dzisiejszych czasów przetrwał także odpis księgi lustratorskiej S. Dziewiałtowskiego Skoczka z 1783 r., który zdeponowano w Archiwum Państwowym w Białymstoku². Odpis dokumentu z 1783 r. został opublikowany przez M. Roszczenkę w aneksie do monografii poświęconej Kleszczelom (Roszczenko, 2002). Wspomniane kopie księgi S. Dziewiałtowskiego Skoczka stanowią źródła, z których wyekscerpowano materiał badawczy wykorzystany w tym opracowaniu.

Liczba mieszkańców miasta Kleszczele w XVI w. jest trudna do ustalenia, ponieważ brakuje na ten temat bezpośrednich informacji w źródłach. Rejestry

---

² Przechowywaną w Archiwum Państwowym w Białymstoku kopię rejestru sporządzono w 1783 r. na podstawie dokumentu znajdującego się w *Księdze praw i przywilejów miasta JKMcI Kleszczel*. Kopia dokumentu została podpisana przez Pawła Szumowicza – ówczesnego prezydenta miasta i Jerzego Szumowicza – sędziego i aktowego przysięgłego pisarza. Dokładność sporządzenia kopii potwierdził Joachim Chorzewski. Wpisu rejestru do *Księgi praw i przywilejów miasta JKMcI Kleszczel* dokonano na podstawie wypisu z oryginalnej księgi lustratorskiej Stanisława Dziewiałtowskiego Skoczka, przechowywanej w XVIII w. w Archiwum Zamku Białostockiego (*50 lat Archiwum w Białymstoku*, b.d.).

pomiary włócznej z 1560 r. uwzględniają wyłącznie właściciele ziemi w Kleszczelach, głównie mężczyźni. W rejestrach ze zrozumiałych względów pominięto kobiety (z wyjątkiem kilkunastu wdów) i dzieci. W tym czasie w mieście było 385 domów. Jeśli założymy, że rodzina w owym czasie liczyła średnio 5–6 osób, to liczbę mieszkańców tego miasta możemy szacować na około 2000. Zapewne „jest to szacunek bardzo niedokładny, ale wydaje się, iż liczba mieszkańców bynajmniej nie została zawyżona” (Roszczenko, 2002, s. 39). Kleszczele były więc w XVI w. drugim co do liczby mieszkańców miastem Podlasia, ustępując pod tym względem tylko znacznie starszemu Bielskowi Podlaskiemu.

Ludność, która osiedlała się w Kleszczelach, pochodziła głównie z pobliskich wsi i miast ziemi bielskiej. Brak materiałów źródłowych uniemożliwia dokładne określenie struktury etnicznej i wyznaniowej mieszkańców badanego miasta w połowie XVI stulecia. Według M. Roszczenki w tym okresie w Kleszczelach zamieszkiwali Rusini (80–90%) i Polacy (10–20%). Są to jednak dane szacunkowe oparte wyłącznie na analizie imion szesnastowiecznych mieszkańców badanego miasta i jego okolic. Zastosowane przez M. Roszczenkę antroponimiczne kryterium ustalania struktury etnicznej mieszkańców miasta w XVI w. jest zawodne. D. Michałuk stwierdza, „że wadą metody antroponimicznej jest to, że struktury imiennictwa nie można uznać za bezpośrednio odbijającą całą strukturę etniczną i możliwą do przedstawienia w sposób statystyczny. Już w XVI-wiecznym nazewnictwie osobowym występuje przemieszanie elementów polskich i ruskich, dlatego też kryterium imienia chrzestnego czy kryterium semantyczno-strukturalnej nazwy osobowej może być zawodne” (Michałuk, 2002, ss. 64–65). Podobne stanowisko w tej kwestii zajmowali także inni badacze antroponimii, w tym również polsko-wschodniosłowiańskiego pogranicza językowego i kulturowego (Taszycki & Malec, 1965–1987; Rieger, 1977; Wolnicz-Pawłowska & Szulowska, 1998; Malec, 1994; Tichoniuk, 2000; Biolik, 2008; Dacewicz, 1994, 2014).

Badacze dziejów Podlasia zauważają, że *pomiara włóczna*, „dokonana ze względów fiskalnych, ma dziś ogromne znaczenie historyczne. Rejestry pomiarowe dają nam pierwszy, niekiedy jedyny, obraz poszczególnych miejscowości w dawnych stuleciach. Jest to właściwie pierwszy spis mieszkańców, czy raczej rodzin, ponieważ wymienieni są tylko właściciele określonych działek gruntów” (Roszczenko, 2002, s. 34). Na znaczenie rejestrów lustracyjnych dla badań nad antroponimią Podlasia wcześniej zwrócili uwagę m.in. J. Topolski i J. Wiśniewski (1959), D. Michałuk (2002), B. Tichoniuk (1988, 2000, 2005).

W rejestrach pomiarowych sporządzonych w Kleszczelach w 1560 r. przez Stanisława Dziewiałowskiego Skoczka uwzględniono ponad 600 właścicieli placów i gruntów w mieście i w pięciu wsiach-przedmieściach: Dobrowoda, Nurzec, Kosna, Babcze (Kuzawa) i Trubianka (Źródła do dziejów Kleszczel. Aneks 2, 2002). Nazwiska w tym czasie nie były jeszcze ostatecznie uformowane, najczęściej więc w rejestrach podawano imię i przezwisko właściciela gruntów.

Formy imienne XVI-wiecznych mieszkańców miasta Kleszczele i jego przedmieść, które wyekscerpowano z dokumentu lustracyjnego, sporządzonego przez S. Dziewiąłtowskiego Skoczka w 1560 r., rzadko pokrywały się z imionami, które otrzymali przy chrzcie. Były to w zdecydowanej większości ludowe odpowiedniki używanych w XVI w. imion prawosławnych i katolickich. Formy te ukształtowały się w rezultacie transformacji dopasowującej imiona chrześcijańskie do struktury fonetycznej przyjmującego systemu językowego (Kepcra, 1984; Tichoniuk, 2000, ss. 14–60, 2004, ss. 157–162; Sajewicz, 2012, ss. 173–181; Huk, 2005; Abramowicz, Citko, & Dacewicz, 1997; Abramowicz, 2015, ss. 12–14). „Różnice fonetyczne zarejestrowane w odnotowanych formach imion mogą być rezultatem adaptacji imion chrześcijańskich, interferencji, określonych procesów zachodzących w rozwoju języka, jak i fluktuacji dźwiękowej o cechach przypadkowości” (Tichoniuk, 2000, s. 15).

Zasygnalizowane procesy wpłynęły na znaczne zróżnicowanie form imion mieszkańców XVI-wiecznego Podlasia, w tym również miasta Kleszczele. Niejednokrotnie w jednej miejscowości notowano kilka, a nawet kilkanaście odpowiedników określonego imienia chrzestnego. B. Tichoniuk zauważa, że „niejednorodność fonetyczna, której dowody odnajdujemy w dokumentach tego okresu, spowodowana mogła być także niedoskonałością ortograficzną lub normami języka kancelaryjnego, w którym sporządzono akta. Na ewentualne pojawienie się tej lub innej litery mógł mieć wpływ również i sam pisarz lub kopista” (Tichoniuk, 2000, s. 15).

Chrześcijańskie formy imion, pochodzące najczęściej z języków greckiego, hebrajskiego i łacińskiego, przekształcały się także w wyniku zmian morfologicznych (Tichoniuk, 2000, ss. 26–40). W rezultacie imiona chrześcijańskie upodobniały się do form imion słowiańskich. Wspomniany proces polegał na wymianie lub odrzuceniu części końcowych imion chrześcijańskich, a także na ich skróceniu do dwu- lub jednosylabowych segmentów imion (ucięcia nagłosowe, śródgłosowe, wygłosowe, mieszane) oraz na dodaniu odpowiednich formantów słowotwórczych. Niejednokrotnie oba te zabiegi były stosowane jednocześnie (por. Tichoniuk, 2000; Malec, 1994; Huk 2005; Kepcra 1984).

Opis form imiennych z sufiksem *-ko* (*-*oko*, *-*oko*) w Kleszczelach w połowie XVI w.

Uwagi ogólne

Proces adaptacji morfologicznej „imion chrześcijańskich podążał przede wszystkim w kierunku upodobnienia ich do form imion słowiańskich. Polegał on na wymianie lub odłączeniu końcowych części imion, często też na skróceniu oficjalnych pełnych form do dwu- lub jednosylabowych fragmentów imion. Następnym etapem było wzbogacanie ich o słowiańskie formanty, przeważnie – hipokorystyczne” (Tichoniuk, 2000, s. 26).

Na Podlasiu w procesie adaptacji morfologicznej imion chrześcijańskich ważną rolę odegrał sufiks *-ko* (*-*oko*, *-*oko*) (Tichoniuk, 2000, ss. 28–30). B. Tichoniuk w opracowaniu poświęconym imionom na pograniczu polsko-ruskim od XVI w. do roku 1839 wyodrębnił sufiks *-ko* w 421 derywatach, co stanowi ponad 75% ogółu form imiennych z podstawowym *-k-* zanotowanych przez autora na badanym terenie (Tichoniuk, 2000, s. 30). Na Podlasiu, na ziemiach położonych między Bugiem a Narwią, w XVI–XVIII w. do popularnych należały m.in. takie formy, jak *Chaczko* ≤ *Chacz* (cerk. Харитон), *Chilko* ≤ *Chil* (cerk. Филимон), *Nacko* ≤ *Nac* (cerk. Гавриил), *Ochrymko* ≤ *Ochrym* (cerk. Ефрем), *Paczko* ≤ *Pacz* (cerk. Инамуї), *Piecko* ≤ *Piec* (cerk. Пепр), *Wasko* ≤ *Was* (cerk. Василюї) (Tichoniuk, 2000).

Jak wynika z przytoczonych przykładów, formant sufiksalny *-ko* (*-*oko*, *-*oko*) dodawano na ogół do skróconych imion chrześcijańskich, które zostały poddane transformacji dopasowującej je do fonetycznej struktury przyjmującego systemu językowego. Sporadycznie natomiast sufiks ten łączył się z pełnymi imionami chrześcijańskimi, por. *Adamko* ≤ *Adam* (cerk. Адам), *Andriejko* ≤ *Andriej* (cerk. Андрей), *Lewko* ≤ *Lew* (cerk. Лев).

Formy imienne z sufiksem *-ko* (*-*oko*, *-*oko*) były powszechnie używane na Podlasiu już w XVI w. W dokumencie lustracyjnym sporządzonym w 1560 r. w Kleszczelach na Podlasiu przez S. Dziewiałtowskiego Skoczka występuje 89 różnych form imiennych, które utworzono za pomocą sufiksu *-ko* (*-*oko*, *-*oko*) od zaadaptowanych fonetycznie imion chrześcijańskich³. Niektóre z tych form powtarzają się we wspomnianym dokumencie lustracyjnym nawet kilkadziesiąt razy, np. *Chwiedko* (46), *Jacko* / *Iacko* (35), *Sienko* (27), inne kilkanaście razy, np. *Ostapko* (16), *Pasko* (16), *Radko* (13), *Wasko* (13), lub nieco rzadziej, np. *Macko* (9), *Onisko* (8), *Josko* (6), *Misko* (6), *Chanko* (5), *Steczko* (5), pozostałe występują sporadycznie, np. *Janko* (4), *Onaczko* (4), *Chwiecko* (3), *Hrysko* (3), *Jurko* (3), *Malko* (3), *Tomko* (3), *Hryniusko* (2), *Łuczko* (2), *Pielko* (2), *Sanko* (2), *Woczko* (2), lub są użyte jednokrotnie (63 formy imienne).

Zapis imion XVI-wiecznych mieszkańców miasta Kleszczele w badanym dokumencie lustracyjnym

Rejestry *pomiary włócznej* przeprowadzonej w Kleszczelach i okolicznych wsiach-przedmieściach w 1560 r. sporządzono w języku polskim. W Wielkim Księstwie Litewskim, gdzie przez dłuższy okres posługiwano się językiem starobiałoruskim jako urzędowym, „dopuszczalne były skrócone i zdrobniałe formy imion na równi

³ W opracowaniu pominięto formy utworzone od imion pochodzenia słowiańskiego, np. *Stanko* od słow. *Stanisław*.

z formami pełnymi” (Tichoniuk, 2000, s. 41). Zasadę tę stosowano w dokumentach sporządzanych już na terenie Księstwa w języku polskim. Doskonale widać to na przykładzie spisów lustracyjnych miast królewskich na Podlasiu, w tym miasta Kleszczele wraz z jego przedmieściami.

W analizowanym dokumencie dominują jednosylabowe, np. *Chacz, Cham, Decz, Hacz, Hryc, Hryn, Jacz, Koc, Kucz, Łucz, Macz, Mic, Micz, Pac, Pacz, Piecz, Sacz, Stas, Tacz, Zan, Zdan, Zien* oraz dwusylabowe formy imienne, np. *Chamko, Chanko, Hryczko, Hurecz, Innat, Juchno, Kalis, Kuśko, Malko, Marko, Misko, Onacz, Ostap, Paczko, Samko, Sawka, Siechen, Siemon, Sienko, Sidor, Steczko, Supron, Tymosz, Woczko*. Liczne dwusylabowe formy imienne zostały utworzone od form jednosylabowych za pomocą formantów sufiksalnych, najczęściej formantu *-ko* (*-vko, *-vko). Rzadko w analizowanych rejestrach pomiarowych notowano struktury dłuższe niż dwusylabowe, które powstały od form skróconych przez dodanie określonych sufiksów, np. *Chwieduła, Dasilo, Dorosko, Onisko, Ostapko, Waniuta*.

W XVI w. w Wielkim Księstwie Litewskim, szczególnie na ziemiach wchodzących w skład województwa podlaskiego, które od 1516 r. na mocy przywileju królewskiego było objęte prawem polskim, rozpoczął się proces zastępowania w pismach urzędowych gwarowych form imiennych, zwłaszcza typowo ruskich, ich polskimi odpowiednikami oficjalnymi. Zjawisko to obserwujemy m.in. w rejestrze lustracyjnym sporządzonym w 1560 r. w Kleszczelach przez S. Dziewiałtowskiego Skoczka. Obok tradycyjnie używanych na Podlasiu form imiennych typu *Andrej / Andruj / Andruch, Hryhor / Hryc / Hryć / Hryn, Jakow / Jacz, Iwan / Jwan, Łuka / Łucz, Pawlis / Paulucz / Pasko / Paszko, Pietruk / Piecz, Pilip, Stiepan / Stepan / Stecz* w rejestrze lustracyjnym pojawiły się ich polskie odpowiedniki kancelaryjne *Andrzej / Andrzej, Grzegorz, Jakub, Jan / Ian, Jerzy, Łukasz, Marcin, Michał, Paweł, Piotr, Filip, Szczepan*. Nie zawsze jednak jest łatwo określić, czy oficjalne imię polskie zostało użyte zamiast miejscowej formy gwarowej, czy też imię to nadano jego nosicielowi podczas chrztu w Kościele katolickim. Jeśli używane na Podlasiu imię ludowe nie miało swojego odpowiednika w polskim systemie imienniczym lub nie było popularne wśród ludności polskiej, to korzystano wówczas z form używanych przez Rusinów, np. *Hurcz, Hurecz*, cerk. *Гурчуй, Kucz*, cerk. *Акутий, Акутион, Jarmocz / Iarmocz*, cerk. *Ермолаї, Owierko*, cerk. *Аверкуї, Siechen*, cerk. *Евсигний, Zdan*, cerk. *Азадан* (Tichoniuk, 2000).

Wpływ polski zaznaczył się także w oddawaniu miejscowych form imiennych poprzez stosowanie litery *y* zamiast oczekiwanej *i* po spółgłoskach tylnojęzykowych, por. np. *Anchycz, Anchym, Trochym*. W ten sposób zapisano formy zdepalatalizowane wciąż miękkich na badanym terenie spółgłosek tylnojęzykowych. Uczyniono to jednak niekonsekwentnie, ponieważ w analizowanym dokumencie są notowane zarówno zapisy typu *Anchym, Trochym*, jak i *Anchim, Trochim*. Niekonsekwentnie

zapisywano również imiona z twardą wymową spółgłosek zębowych przed *i, por. *Dymitr, Martyn, Tymosz, Wasyl* obok *Timosz, Wasil*⁴.

W podobny sposób oddawano w dokumencie lustracyjnym formy imienne, w których spółgłoski zębowe i wargowe występowały przed samogłosą e. Tego typu imiona zapisywano dwojako: zgodnie z miejscową twardą wymową, por. *Denis, Denisz, Stecz, Stepan*, lub obcą miękką, por. *Niestor, Owierko, Pietruk, Stiecz, Stiepan*.

Formy imienne typu *Anhicz, Homa, Hwiecko, Sohniey, Trohym* użyte zamiast gw. *Anchicz, Chwiecko, Sochniej, Trochym* (litera *h* zamiast *ch*) należy uznać za hiperpoprawne. „Zjawisko to powstawało w rezultacie przybliżania niektórych form imion do form kancelaryjnych polskich lub gdy wzorując się na formach polskich, chciano zachować wyróżniające cechy cerkiewne” (Tichoniuk, 2000, s. 24).

Zauważono brak konsekwencji w zapisie form hipokorystycznych utworzonych od imion cerk. *Artiemij, Artiemon*. W badanym rejestrze lustracyjnym obok form *Arcis, Arcys* notowano także formę *Artis*. Formy imienne *Arcis, Arcys* ukształtowały się najprawdopodobniej pod wpływem białoruskim (por. białoruskie ciakanie), aczkolwiek te nieużywane przez Polaków formy mogły być także zapisane zgodnie z normą ortograficzną obowiązującą w ówczesnej polszczyźnie.

Oddziaływaniem polszczyzny na formy imion jest podyktowane również występowanie *ch* zamiast *h* w formie *Bochdan*, por. gw. *Bohdan, Siechen*, por. gw. *Siehen*.

W niektórych formach imiennych grupę spółgłoskową *ks* zgodnie z XVI-wieczną polską tradycją ortograficzną oddawano za pomocą litery *x*, np. *Xionko, Maxym, Olixiej*.

Do zapisu głoski *j* występującej na końcu wyrazów po samogłoskach lub przed spółgłoskami w badanych formach imiennych używano na ogół litery *y*, np. *Mikołay, Moysiej, Wieremiej*.

Wartość fonetyczną *j* mogła otrzymać litera *i*, jeśli występowała przed literą oznaczającą jakąś samogłoskę, np. *Jacz Pop Juriia, Kalis Kurchaiowicz, Jwan Zaiąc*.

Warto zwrócić uwagę na zapis wschodnich form imiennych *Iwan, Ihnat*. Zgodnie z ówczesnymi polskimi zwyczajami ortograficznymi oddawano je jako *Iwan, Ihnat* lub *Jwan, Jhnat*. Z mieszaniem liter *i / j* mamy także do czynienia w formach imiennych *Jacko / Iacko, Jan / Ian, Janko / Ianko*.

Niekonsekwentnie w badanym dokumencie lustracyjnym zapisywano imiona wymawiane zapewne z *u* niezgłoskotwórczym. Obok form *Hauryło, Lauryn, Sauka, Paulucz* notowano formy *Awrom, Hawryło, Sawka, Wawryn, Wawres*.

Brakuje także konsekwencji w oddawaniu imion cerkiewnych typu *Iustinian, Kiprian, Łukian*. Obok form *Kuprian / Kupryan, Łukian, Uscian / Ustyan* w badanym

---

⁴ Zapisy typu *Tymosz, Wasyl* stosowano również w odniesieniu do terenu, gdzie zjawisko depalatalizacji spółgłosek przed *i* nie występowało. W ten sposób zapisywano imiona białoruskie, np. *Wasyl, błrs. Wasil*.

rejestrze są notowane formy typu *Łukijan*, w których niektórzy badacze wyodrębniają j epentetyczne (Tichoniuk, 2000, s. 16). Mamy tu jednak do czynienia z uwydatnieniem wymowy trzysylabowej, por. *Łu-ki-jan*.

Dwuznak *cz* w analizowanym dokumencie mógł oznaczać dźwięki [c], [cz] lub [ć], np. *Pac – Pać – Pacz, Koc – Kocz*. W rejestrze lustracyjnym z 1560 r. imię tej samej osoby oddano za pomocą różnych allografów, por. np. *Sac Burmistrz – Sacz Burmistrz*.

Podobne zjawisko zachodzi również w formach imiennych zakończonych na [s], [ś] i [sz], por. np. *Bartos – Bartosz, Denis – Denisz, Kalis – Kalisz, Panas – Panasz*.

W badanym dokumencie sporadycznie jest oznaczana miękkość spółgłosek [n], [s], [z] przed spółgłoskami i na końcu form imiennych, por. *Kuźma, Staśko*. Do powszechnie notowanych należą natomiast formy imienne z twardą spółgłoską w wymienionej pozycji, np. *Grzes, Hryn, Kuzma, Stas, Stanko, Stasko, Wasko, Zien*.

Imię wschodniosłowiańskie *Szczasnyj / Szczesnyj* w księdze S. Dziewiałtowskiego Skoczka najczęściej jest oddawane jako *Szczęsny*, rzadziej jako *Szczesny*.

W analizowanym dokumencie niektóre imiona są zapisywane trojako, np. *Lion / Leon / Lewon* (w epentetyczne), *Filip / Philip / Pilip* ($f \geq p$).

W rejestrze lustracyjnym w zróżnicowany sposób oddawano miękkość spółgłoski *l* przed samogłoską *e*, np. formy *Hliebko, Kalienik, Oliexa* są notowane obok form typu *Kalenik, Olexa*. W niektórych formach po spółgłosce *l* może występować zarówno *i*, jak i *y*, por. np. *Klim / Klym*.

Podwojenie spółgłosek w formach *Kalennik, Pannas* należy uznać za błąd kancelaryjny, por. formy gwarowe *Kalenik, Panas*. Nie możemy również wykluczyć błędu kancelaryjnego w zapisie imienia *Sachmo*, por. gwarowe *Sachno*, a także imion *Bardko*, por. gw. *Bartko, Bochdan*, gw. *Bohdan, Chlebko*, gw. *Hlebko, Hamko*, gw. *Chamko, Taraz, Toraz*, gw. *Taras, Ułan*, gw. *Ulan, Wamiuta*, gw. *Waniuta, Wołos*, gw. *Wołos*.

Materiał imienniczy wyekscerpowany z księgi lustracyjnej, sporządzonej w Kleszczelach w 1560 r. przez Stanisława Dziewiałtowskiego Skoczka według zasad obowiązującego w XVI w. języka kancelaryjnego, nie jest wolny od ówczesnej niedoskonałości ortograficznej. Nie należy także wykluczać błędów w zapisach imion spowodowanych przez osobę sporządzającą dokument. Z tych przyczyn, jak zauważa B. Tichoniuk (2000, s. 25), różnice między zmianami fonetycznymi a graficznymi są nieraz trudno zauważalne. Zapisy imion mieszkańców miasta Kleszczele i jego przedmieść w rejestrze sporządzonym przez S. Dziewiałtowskiego Skoczka nie w pełni oddają cechy fonetyczne miejscowej gwary wschodniosłowiańskiej. Na ogół konsekwentnie oddano wymowę samogłoski *o* w sylabach nieakcentowanych (okanie), zabrakło natomiast konsekwencji w oddaniu wymowy spółgłosek przed **e* i **i*. Pomimo zasygnalizowanych niedoskonałości dokument lustracyjny z 1560 r. jest doskonałym źródłem wiedzy o imiennictwie osobowym mieszkańców miasta Kleszczele i okolic w połowie XVI w.

Słownik form imiennych z sufiksem -ko używanych w Kleszczelach w XVI w.

◆ ALEKSANDER

Sanko (2)

- PS: cerk. *Александр*, imię pochodzenia greckiego, gr. *Ἀλέξανδρος* (*Alexandros*) ‘obronca ludzi’, łac. *Alexander* (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005; БА, 1982);
- zmiany w PS: rozdzielenie grupy spółgłoskowej samogłoską *e*, por. cerk. *Aleksandr*: podl. *Aleksander*, *Oleksander*, ucięcie części nagłosowej i wygłosowej imienia cerkiewnego, por. *San* (IF, 2000); mniej prawdopodobne jest powstanie antroponimu *San* od skróconych form imiennych *Aleksan* lub *Leksan* (СНФРІ, 2010).

Oleszko (1)

- PS: cerk. *Александр*, zob. ALEKSANDER – *Sanko*;
- zmiany w PS: zob. ALEKSANDER – *Sanko*, wymiana początkowej samogłoski imienia *a* na *o*, ucięcie wygłosowej części imienia, por. *Ole/ksander*/, dodanie sufiksu *-ch*, por. formę *Olech* (IF, 2000), alternacja *ch* : *sz* przed sufiksem *-ko* (*-*bko*) (IF, 2000); antroponim *Oleszko* może również pochodzić od formy imiennej utworzonej od skróconej podstawy słotwórczej za pomocą sufiksu *-sz*, por. *Olesz*; nie jest także wykluczone, że XVI-wieczna forma *Oleszko* jest wariantem graficznym formy *Oleśko*, por. podl. *Oleś* (IF, 2000).

Sanisko (1)

- PS: cerk. *Александр*, zob. ALEKSANDER – *Sanko*;
- zmiany w PS: zob. ALEKSANDER – *Sanko*, ponadto: dodanie sufiksu *-is*, por. *Sanis* (IF, 2000); w formie *Sanisko* może być wyodrębniony sufiks komponowany, por. *Sanisko*.
⇒ ALEKSY, *SENNIS⁵

◆ ALEKSY

Oleszko (1)

- PS: cerk. *Алексий*, imię pochodzenia greckiego, gr. *Ἀλέξιος* (*Alexios*) ‘obronca’, por. gr. *ἀλέξω* ‘bronić’, łac. *Alexius* (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);

---

⁵ Kiedy analizowane formy imion nie mają oficjalnego odpowiednika w imiennictwie polskim, to na podstawie imion łacińskich, greckich i cerkiewnych ustalono hipotetyczny wariant polski, który w słowniku oznaczono gwiazdką, por. *Sennis.

- zmiany w PS: wymiana początkowej samogłoski *a* na *o*, ucięcie wygłosowej części imienia, por. *Ole/ksij/*, dodanie sufiksu *-ch*, por. formę *Olech* (IF, 2000), alternacja *ch* : *sz* przed sufiksem *-ko* (*-bko) (IF, 2000); antroponim *Oleszko* może również pochodzić od formy imiennej, utworzonej od badanej podstawy słotwórczej za pomocą sufiksu *-sz*, por. *Olesz*; por. także podl. *Olesza* (IF, 2000); XVI-wieczna forma *Oleszko* może być traktowana jako wariant graficzny formy *Oleśko* (WFI, 2015, ss. 20–21).

⇒ ALEKSANDER, *SENNIS

◆ AMOS

Onosko (1)

- PS: cerk. *Амос*, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. אָמוֹס (*Amos*) ‘silny, dźwigający ciężary’ (ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; СНФРИ, 2010; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: wymiana samogłoski początkowej *a* na *o*, zastąpienie spółgłoski *m* spółgłoską *n*, por. *Onos* (IF, 2000).

⇒ ANASTAZY, *ENOS

◆ ANANIASZ

Onaczko (4)

- PS: cerk. *Ананія*, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. חַנַּנְיָהוּ (*Hananiah*) ‘Jahwe jest łaskawy’, gr. *Ανανίας*, łac. *Ananias* (KIŚ, 1997–2007; GEN, b.d.; SHNOB, 1997; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011);
- zmiany w PS: zamiana wygłosowego *a* na *o*, ucięcie części wygłosowej imienia, dodanie sufiksu *-cz*, por. *Onacz* (IF, 2000).

⇒ JONATAN

◆ ANASTAZY

Onosko (1)

- PS: cerk. *Анастасій*, imię pochodzenia greckiego, gr. Ἀναστάσιος (*Anastasios*) ‘zmartwychwstały’, łac. *Anastasius* (KIŚ, 1997–2007; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011);
- zmiany w PS: wymiana samogłoski nagłosowej ($a \geq o$), alternacja *a* : *o*, ucięcie części wygłosowej imienia, por. *Onos* (IF, 2000).

⇒ AMOS, *ENOS

◆ ANIZJUSZ

Onisko (8)

- PS: cerk. *Анисий*, imię pochodzenia greckiego, por. Ἀνίσως (*Anysis*), od *anyos* ‘zakończenie, wykonanie’ i Ἀνύσιος (*Anysios*) ‘ts.’, łac. *Anysius* (ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; SHNOB, 1997);

- zmiany w PS: wymiana samogłoski nagłosowej ($a \geq o$), ucięcie cząstki końcowej imienia, por. *Onis* (IF, 2000).

⇒ *ONEZJUSZ, ONEZYM

◆ *APELIUSZ

Pielko (2)

- PS: cerk. *Апеллий* (*Апеллес*), imię pochodzenia greckiego, gr. *Απελλης* o niejasnym znaczeniu, łac. *Apellius*, *Apelles* (EИЗП, b.d.);
- zmiany w PS: brak głoski na początku wyrazu (afereza), degeminacja ($ll \geq l$), wymiana spółgłosek $l : ł$, ucięcie cząstki wygłosowej imienia, por. *Pieł-*.

⇒ *PELIAS, *PELEUS

◆ ARSENIUSZ

Sienko (27)

- PS: cerk. *Арсений*, imię pochodzenia greckiego, gr. *Ἀρσένιος* (*Arsenius*), por. gr. *ἄρσην* ‘męski, dojrzały’, łac. *Arsenius* (EИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011);
- zmiany w PS: ucięcie nagłosowej części imienia, usunięcie cząstki końcowej *-ij*, stwardnienie spółgłoski *n*, por. dawne podl. *Sien* (IF, 2000).

⇒ SYMEON

◆ ATANAZY

Chanko (5)

- PS: cerk. *Афанасий*, imię pochodzenia greckiego, por. *Ἀθανάσιος* (*Athanasios*) ‘nieśmiertelny’, łac. *Athanasius* (KIS, 1997–2007; EИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: afereza, wymiana spółgłoski *f* na *ch*, ucięcie części końcowej imienia, por. używaną w przeszłości na Podlasiu formę imienną *Chan* (IF, 2000), zob. także CHΦPI (2010).

⇒ *FANTYN

◆ AUKSENCJUSZ

Xionko (1)

- PS: cerk. *Авксентий*, imię pochodzenia greckiego, gr. *Αυξέντιος* (*Auxentios*), por. gr. *aukso* ‘powiększam’, łac. *Auxentius* (EИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011);
- zmiany w PS: odrzucenie części nagłosowej i wygłosowej imienia cerkiewnego, por. *Aw/ksien/tij*, wymiana samogłosek $e : o$, oddanie grupy spółgłoskowej *ks* za pomocą litery *x*; *Xionko* może także powstać od form skróconych *Oksion*, *Oksien*, *Oksień* (wymiana samogłoski nagłosowej $a \geq o$, uproszczenie grupy

spółgłoskowej *wks*) w wyniku odrzucenia samogłoski początkowej imienia skróconego (IF, 2000).

⇒ KSENOFONT

◆ BARTŁOMIEJ

Barko (1)⁶

- PS: pol. *Bartłomiej*; imię pochodzenia aramejskiego, por. aram. ܒܪܬܘܠܡܝܐ (*Bar Tholomai*) ‘syn Talmaja’, *Talmaj* – imię oznaczające ‘oracz’, gr. Βαρθολομαίος (*Bartholomaios*), łac. *Bartholomaeus* (TI, 1988; KNI, 1993; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; CAYI, 2011; CYI, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia, por. notowaną w XVI w. na Podlasiu formę imienną *Bar* (IF, 2000); nie jest także wykluczone uproszczenie grupy spółgłoskowej *tk*, por. *Bartko* ≥ *Barko*.

Bardko (1)

- PS: pol. *Bartłomiej*, zob. BARTŁOMIEJ – *Barko*;
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia, por. częstą na Podlasiu w XVI w. formę *Bart* (IF, 2000); formę *Bard* należy uznać za graficzny hiperyzm (litera *d* zamiast *t*).

◆ BAZYLI

Wasko (13) / *Waśko* (1) / *Waszko* (1)

- PS: cerk. *Василий*, imię pochodzenia greckiego, gr. Βασίλειος (*Basileios*), pochodzi od przymiotnika βασιλείος (*basíleios*) ‘królewski, cesarski’ (od II w. wymawiane jako *basilios*), od rzeczownika βασιλεύς (*basileus*) ‘król, wódz, cesarz’, łac. *Basilius* (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; CAYI, 2011; CYI, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, por. *Was* (IF, 2000); w wyniku adaptacji morfologicznej imion chrześcijańskich w XVI w. pojawiły się na Podlasiu liczne formy imienne z końcowym -sz, por. np. *Sowosz* ≤ *Sowostijan* (IF, 2000); forma *Wasz* nie była jednak na Podlasiu notowana, wobec czego *Waszko* może być graficznym wariantem form *Wasko*, *Waśko*. Dwuznak *sz* w dokumentach sporządzanych w XVI w. mógł oznaczać każdy z trzech dźwięków – [s], [sz] lub [ś], por. WFI (2015, ss. 20–21).

⇒ JAN

⁶ Mało prawdopodobne jest pochodzenie badanej formy od imienia *Elizbar*, które zostało zapożyczone z języka gruzińskiego, a także od imienia *Bardunian* (Суперанская, 2010).

◆ DAMIAN

Deczko (1)

- PS: cerk. *Дамиан*, imię pochodzenia greckiego, gr. Δαμιανός (*Damianos*), por. δαμάζω ‘oswajać, obłaskawiać’, łac. *Damianus*, wschł. *Деміан* (KIŚ, 1997–2007; ЕИЗП, b.d.; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: wymiana samogłosek *a* : *e*, por. *Damian* : *Demian*, ucięcie części wygłosowej imienia, dodanie sufiksu *-cz*, por. *Decz* (IF, 2000).

⇒ DIODOR, DIOS, DOMICJUSZ⁷

◆ DANIEL

Danko (1)

- PS: cerk. *Даниил* lub pol. *Daniel*, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. דָּנִיֵּאל (*Daniel*) ‘mój sędzia – Bóg’, ‘Boski sąd’ (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005)⁸;
- zmiany w PS: imię cerk. *Daniil* w wyniku zmian fonetycznych (pojedyncza samogłoska *i* zamiast podwójnej, stwardnienie spółgłoski *n*) i przyjęcia elementu fleksyjnego *-o* otrzymało podobny wygłos do form derywowanych z podstawowym *-ł-*, por. cerk. *Daniil*, gw. *Danyło*; ucięcie części wygłosowej formy gwarowej imienia przed formantem sufiksalnym *-ko*: *Dan/łył* ≥ *Danko*⁹.

◆ DIODOR

Deczko (1)

- PS: cerk. *Диодор*, imię pochodzenia greckiego, gr. Διόδωρος (*Diodoros*) ‘dar Boga’, łac. *Diodorus* (ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia *Diodor*, pojedyncza samogłoska na miejscu obcej grupy samogłoskowej (*io* ≥ *e*), alternacja *d'* : *d*, dodanie sufiksu *-cz*, por. *Decz* (IF, 2000).

⇒ DOMICJUSZ, DAMIAN, *DIOS

⁷ Badacze nie wykluczają utworzenia formy *Decz* od imienia *Diomedes*, a także imion rozpoczynających się na *De-* (Tichoniuk, 2000).

⁸ Analizowana forma imienna może także pochodzić od imienia słow. *Bogdan / Bohdan* (Суперанская, 2010). Dyskusyjne jest natomiast wyprowadzanie tej formy od imienia cerk. *Jewdokim*, por. formę pochodną *Jewdan* (Суперанская, 2010), która na badanym terenie nie jest notowana.

⁹ Forma skrócona *Dan* ≤ cerk. *Daniil* nie została dotychczas potwierdzona na badanym obszarze Podlasia (por. Tichoniuk, 2000). Na terenie Rosji notuje ją A. W. Supieranskaja (Суперанская, 2010), na Białorusi M. W. Biryła (Бірыла, 1982), na Ukrainie I. I. Trijniak (Трійняк, 2005). Badacze nie wykluczają także pochodzenia badanej formy imiennej od rzadkiego imienia cerk. *Dan*, które pochodzi z języka hebrajskiego (Суперанская, 2010; Усціновіч, 2011).

◆ ***DIOS****Deczko** (1)

- PS: cerk. *Дий*, por. także ros. *Деѣ*, imię pochodzenia greckiego, por. gr. *διός* ‘boski, sławny, wielki’ (ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiana w PS: wymiana samogłosek *i* : *e*, por. nowsze ros. *Деѣ*, alternacja *d’* : *d*, skróceniu imienia towarzyszy dodanie sufiksu *-cz*, por. *Decz* (IF, 2000).

⇒ DOMICJUSZ, DIODOR, DAMIAN

◆ **DOMICJUSZ****Deczko** (1)

- PS: cerk. *Дементий*, stare *Дометий*, imię pochodzenia łacińskiego, od nazwy rodowej *Domicjuszy*, wywodzącej się od łac. *domitus* ‘oswojony’ (KIŚ, 1997–2007; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: stwardnienie spółgłoski *d*, ucięcie części wygłosowej imienia *De/mientij/*, dodanie sufiksu *-cz*, por. *Decz* (IF, 2000).

⇒ DAMIAN, DIODOR, *DIOS

◆ **DOROTEUSZ****Dorosko** (1)

- PS: cerk. *Дорофей*, imię pochodzenia greckiego, gr. *Δωρόθεος* (*Dōrotheos*), por. gr. *δῶρον* (*doron*) ‘dar’ + *θεός* (*theos*) ‘Bóg’, łac. *Dorotheus* (ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, dodanie sufiksu *-s*, por. *Doros*; forma ta mogła także powstać w wyniku ucięcia cząstki wygłosowej imienia cerkiewnego *-ej*, wymiany spółgłosek *f* : *ch*, por. *Doroch*, a następnie zamiany *ch* w *s*; wprowadzanie *s* zamiast *ch* to rezultat procesu odzwierciedlającego na badanym terenie uzus gwarowy jako sposób adaptacji morfologicznej imienia dokonanej na gruncie gwar wschodniosłowiańskich Podlasia, por. podl. *Doroch* : *Doros*, *Mielech* : *Mieles*, *Tymoch* : *Tymos*¹⁰.

◆ **ELIASZ****Ilko** (1)

- PS: cerk. *Илия*, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. *עֲלִיָּאִהוּ* (*El-iyajahu*) ‘Jahwe jest moim Bogiem’, ‘Pan mój wielki’, ‘Bóg jest wielki’, gr. *Ἠλίας* (*Ēlias*), łac. *Elias*, (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);

¹⁰ Sufiksy z podstawowym *-s* nie były notowane w imiennictwie polskim (Malc, 1994), tworzyły natomiast liczne derywaty od imion chrześcijańskich na terenie Wielkiego Księstwa Litewskiego, w tym również Podlasia (Biryła, 1982; Tichoniuk, 2000).

- zmiany w PS: odrzucenie końcowej części imienia cerkiewnego *-ija*.

Lasko (1)

- PS: cerk. *Илия*, zob. ELIASZ – *Ilko*;
- zmiany w PS: zob. ELIASZ – *Ilko*, ponadto: dodanie sufiksu *-as*, por. *Plas*¹¹, odrzucenie samogłoski nagłosowej *i*, por. *Las* (IF, 2000).

Lusko (1)

- PS: cerk. *Илия*, zob. ELIASZ – *Ilko*;
- zmiany w PS: zob. ELIASZ – *Ilko*, ponadto: dodanie sufiksu *-us*, por. dawne podl. *Ilus* oraz gw. ukr. *Illus* (CYI, 2005), odrzucenie samogłoski nagłosowej *i*, por. dawne podl. *Lus* (IF, 2000).

◆ **EMILIAN****Mielisko** (1)

- PS: cerk. *Емилиан*, imię pochodzenia łacińskiego, wywodzi się od nazwiska rzymskiego rodu patrycjusza Emiliuszów, łac. *Aemilianus*, pol. *Emilian* (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011);
- zmiany w PS: brak głoski *j* na początku imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *e* : *o* oraz *i* : *e*, występowanie pojedynczej samogłoski *a* na miejscu grupy samogłoskowej *ia*, por. *Jemilian* (*Емилиан*), brak samogłoski nagłosowej *o*, por. *Omielan* : *Mielan* (IF, 2000), ucięcie segmentu wygłosowego *-an* oraz dodanie sufiksu *-is*, por. *Mielis* (IF, 2000).

⇒ MELECJUSZ, *MELLISEN

◆ ***ENOS****Onosko** (1)

- PS: cerk. *Енос*, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. *אֵנוֹשׁ* (*Enosz*) ‘mężczyzna, człowiek’, gr. *Ενωσ* (*Enōs*), łac. *Enos* (ЕИЗП, b.d.; САУІ, 2011);
- zmiany w PS: opuszczenie *j* na początku imienia przed samogłoską *e*, wymiana samogłosek *e* : *o*, por. *Onos* (IF, 2000).

⇒ AMOS, ANASTAZY

◆ **EPIFANIUSZ****Chanko** (5)

- PS: cerk. *Епифан*, imię pochodzenia greckiego, gr. *Ἐπιφάνιος* (*Epiphánios*), por. gr. *ἐπιφανής* (*epiphanes*) ‘ten, który przyszedł na świat’, łac. *Epiphanius* (KIŚ, 1997–2007; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; CYI, 2005);

¹¹ Możliwe, że *Plas* jest formą hybrydalną wschodniosłowiańsko-łacińską (Tichoniuk, 2000, s. 33).

- zmiany w PS: ucięcie części nagłosowej imienia, wymiana spółgłosek *f*: *ch*, por. *Chan* (IF, 2000; CHФPIИ, 2010).

⇒ FANTYN, ATANAZY

◆ EUSTACHIUSZ

Staczko (1)

- PS: cerk. *Евстаφουῖ*, imię pochodzenia greckiego, gr. Εὐστάθιος (*Eustathios*), por. εὐσταθής (*eustathes*) ‘stały, stabilny, zrównoważony’, łac. *Eustachius*; (GEN, b.d.; EIЗП, b.d.; CAYI, 2011);
- zmiany w PS: odrzucenie cząstki końcowej *-ij*, ucięcie części nagłosowej *Jew*, wymiana spółgłoski *f* na *ch*, por. *Stach*, ucięcie spółgłoski *ch*, dodanie sufiksu *-cz*, por. *Stacz*.

Staszko (1) / *Staśko* (1)

- PS: cerk. *Евстаφουῖ*, zob. EUSTACHIUSZ – *Staczko*;
- zmiany w PS: zob. EUSTACHIUSZ – *Staczko*, ponadto: dodanie sufiksu *-sz* lub *-ś*, por. *Stasz*, *Staś*; formy *Stasz* i *Staś* zanotowane w XVI-wiecznych dokumentach można interpretować jako warianty graficzne tego samego imienia (WFI, 2015, ss. 20–21)¹².

Ostapko (16)

- PS: cerk. *Евстаφουῖ*, zob. EUSTACHIUSZ – *Staczko*;
- zmiany w PS: odrzucenie cząstki końcowej imienia *-ij*, wymiana spółgłoski *f* na *p*, afereza – brak spółgłoski *j* na początku imienia, przejście *e* w *o* w części nagłosowej skróconego imienia, usunięcie spółgłoski *w*, por. *Jewstafij*: *Ostap* (IF, 2000), por. także błrs. *Astap* (CAYI, 2011) i ukr. *Ostap* (CYI, 2005).

⇒ *STACHIUSZ

◆ EUTYCHIUSZ

Tyszko

- PS: cerk. *Евмухуῖ*, imię pochodzenia greckiego, gr. Εὐτύχιος (*Eutychios*), por. gr. ευτυχής (*eutyches*) ‘ten, któremu fortuna sprzyja; ‘szczęśliwy, bogaty’, łac. *Euty chius* (CPИИ, 2005; EIЗП, b.d.);

¹² Formy imienne *Stacz*, *Stasz*, *Staś* mogą także pochodzić od słów *Stanisław*. B. Tichoniuk uważa, że wzrost popularności na Podlasiu form imiennych zakończonych na *-ś*, por. *Staś*, jest związany z silnym wpływem języka polskiego, w którym ten formant odznaczał się, szczególnie w XVII w., dużą popularnością (Tichoniuk, 2000, s. 35).

- zmiany w PS: ucięcie części nagłosowej i wygłosowej imienia, stwardnienie spółgłoski *t*, por. podl. *Tych*¹³, alternacja *ch* : *sz* przed sufiksem *-ko* (*-vko).
⇒ TYCHON, TYMOTEUSZ

◆ *FANTYN

Chanko (5)

- PS: cerk. *Фантин*, imię pochodzenia łacińskiego, por. łac. *infans, infantis* ‘dziecko’ (ИМ, b.d.; CYI, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia, wymiana spółgłoski *f* na *ch*, por. używaną w przeszłości na Podlasiu formę imienną *Chan* (IF, 2000).
⇒ ATANAZY, EPIFANIUSZ

◆ FLORIAN (TWORZYJAN)

Tworko (1)

- PS: pol. *Florian* / pol. *Tworzyjan*, wschł. *Tworyjan*, imię *Florian* pochodzi od łac. *Florianus* ‘kwitnący kwiat’ (KNI, 1993; WWE; ЕИЗП, b.d.); na gruncie polskim imię to uległo przekształceniu, w XIII w. obok form *Florian, Florianus* pojawiają się formy *Tuorian(us), Tworian(us)*, a w XIV w. formy *Tworsian, Tworzian*. *Tworzyjan* (TI, 1988, s. 232); z Polski imię przeszło na Ruś Czerwoną w formie *Tworian, Tworyjan*¹⁴;
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia *Twor/yjan/* (IF, 2000; WWE, b.d.).

◆ GABRYEL

Haczko (1)

- PS: cerk. *Гавриил*, imię pochodzenia hebrajskiego, גַּבְרִיֵּל (*Gabri’el*) ‘moja moc, potęga – Bóg’, od *geber* ‘mężczyzna, męski’ i *-el* ‘boży’, gr. Γαβριήλ (*Gabriel*), łac. *Gabriel* (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; CYI, 2005); imię cerk. *Gawriił* w wyniku zmian fonetycznych (przejście *g* w *h*, pojedyncza samogłoska *i* zamiast podwójnej, stwardnienie spółgłoski *r*) i przyjęciu elementu fleksyjnego *-o* otrzymało podobny wygłos do form derywowanych z podstawowym *-ł-*, por. cerk. *Gawriił*, gw. *Hawryło*; ucięcie części wygłosowej formy gwarowej imienia przed sufiksem *-cz*, por. *Hawryło* ≥ *Hacz* (IF, 2000)¹⁵.

¹³ Formy *Tich, Tych*, występujące na Podlasiu w XVI–XVIII w., B. Tichoniuk wyprowadza także od imion cerk. *Teostych, Teotych* (Tichoniuk, 2000, ss. 195–196).

¹⁴ Imieniny. Florian (b.d.). M. Karpluk uważa, że imię *Tworzyjan* nie jest przeróbką *Floriana*, ale istniało już wcześniej (Karpluk, 1977).

¹⁵ Niekiedy forma *Hacz* jest wyprowadzania od imienia cerk. *Attij* (spółgłoska protetyczną *h* przed *a*), por. Tichoniuk (2000).

◆ GRZEGORZ

Hrycko (1) / Hryczko (1)

- PS: cerk. *Грузопуї*, imię pochodzenia greckiego, por. Γρηγόριος (*Gregorios*), od γρηγορέω (*gregoreo*) ‘gorliwy, czuwający’, łac. *Gregorius* (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; CAYI, 2011; CYI, 2005);
- zmiany w PS: wymiana spółgłoski *g* na *h*, alternacja spółgłosek *r’* : *r*; ucięcie końcowej części imienia *-ij*, por. *Hryhor*, odrzucenie części wygłosowej skróconego imienia i dodanie sufiksów *-c* lub *-cz*, por. formę *Hryc*, *Hrycz* (IF, 2000); badane formy mogą stanowić warianty graficzne tego samego imienia.

Hrynisko (1)

- PS: cerk. *Грузопуї*, zob. GRZEGORZ – *Hrycko* / *Hryczko*;
- zmiany w PS: zob. GRZEGORZ – *Hrycko* / *Hryczko*, ponadto: dodanie sufiksu *-n* / *-ń*, por. *Hry-n* / *Hryń*, dodanie sufiksu *-is*, por. notowaną na Podlasiu w XVI w. postać *Hrynis* (IF, 2000); w formie *Hrynisko* można także wyodrębnić formant komponowany *-isko*, por. *Грузопуї* ≥ *Грузоп* (*Hryhor*) ≥ *Hryn* ≥ *Hryn-isko*.

Hryniusko (2)

- PS: cerk. *Грузопуї*, zob. GRZEGORZ – *Hrycko* / *Hryczko*;
- zmiany w PS: zob. GRZEGORZ – *Hrynisko*, ponadto: dodanie sufiksu *-us*, por. *Hrynius* (IF, 2000); w formie *Hryniusko* można także wyodrębnić formant komponowany *-usko*, por. *Hryn* ≤ *Hryniusko*.

Hrysko (3)

- PS: cerk. *Грузопуї*, zob. GRZEGORZ – *Hrycko* / *Hryczko*;
- zmiany w PS: zob. GRZEGORZ – *Hrycko*, *Hryćko*, ponadto: dodanie sufiksu *-s*, por. *Hrys* (IF, 2000).

◆ HABAKUK

Awoczko (1)

- PS: cerk. *Аввакум*, imię pochodzenia hebrajskiego o niejasnej etymologii, hebr. חָבַקּוּק (*Habakuk*), najczęściej wyprowadzane od wyrazu hebrajskiego używanego w znaczeniu ‘objąć, uściśnąć’; może także pochodzić z akad. *hambakūku*, w którym ten wyraz oznaczał jakąś pachnącą roślinę, łac. *Habacuc* (ЕИЗП, b.d.; ИФ, b.d.; СРЛИИ, 2005; CAYI, 2011);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia *-um*, degeminacja (*ww* ≥ *w*), wymiana samogłosek *a* : *o*, alternacja spółgłosek *k* : *cz* przed formantem sufiksalnym *-ko* (**-bko*) (IF, 2000).

Woczko (2)

- PS: cerk. *Аввакум*, zob. HABAKUK – *Awoczko*;

- zmiany w PS: zob. HABAKUK – *Awoczko*, ponadto: brak samogłoski nagłosowej *a*, por. *Awwakum* ≥ *Awakum* ≥ *Awokum* ≥ /A/wok/um/ ≥ *Woczko*¹⁶.

◆ HIACYNT (JACENTY)

Jacko (33) / *Iacko* (2)

- PS: pol. *Hiacynt* (*Jacenty*), imię pochodzenia greckiego, gr. Ὕακινθος (*Yakinthos*), por. gr. *hyacinthos* ‘hiacynt’, łac. *Hyacinthus* (KIŚ, 1997–2007; KNI, 1993; ЕИЗП, b.d.);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia, por. *Jacenty*, oraz ucięcie części wygłosowej imienia z jednoczesnym odrzuceniem nagłosowego *h* i pojawieniem się *j* na początku wyrazu, por. *Hiacynt*, por. *Jac* / *Iac*¹⁷. Mniej prawdopodobne jest natomiast pochodzenie analizowanych form od cerk. *Iakinf*¹⁸.

⇒ JAKUB

◆ HIPACJUSZ

Paczko (1)

- PS: cerk. *Инамуи*, imię pochodzenia greckiego, gr. Ἱπάτιος (*Hipatios*), por. *hypatos* ‘pierwszy, najwyższy, władca’, łac. *Hypatius* (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: brak samogłoski *i* na początku wyrazu, odrzucenie cząstki końcowej imienia, dodanie sufiksu *-cz*, por. *Pacz* (IF, 2000); *Pacz*¹⁹ może być wariantem graficznym form *Pac* i *Pać* (WFI, 2015, ss. 20–21).

◆ IZAAK

Saczko (1)

- PS: cerk. *Исаак*, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. יִצְחָק (*Jicchak*, *Icchak*, *Icaak*), por. hebr. *jishak* ‘Bóg uśmiechnął się’, łac. *Isaac* (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011);

¹⁶ Badacze rosyjscy wyodrębniają formę *Awak*, którą wyprowadzają od cerk. *Awwakum* (ИФ, b.d.). Na badanym terenie tej formy nie odnotowano.

¹⁷ Za wariant graficzny nazw *Jac* / *Iac* możemy uznać nazwę *Jacz*, chociaż zasadniczo tworzy się od imienia *Jakub*.

¹⁸ Zaskakuje fakt, że formy *Jacko* / *Iacko* nosiło w omawianym okresie aż 35 właścicieli placów i gruntów w Kleszczelach i okolicy. Pod względem popularności badane nazwy ustępują tylko formie *Chwiedko* (46). Jest mało prawdopodobne, by formę *Jacko* nosili wyłącznie mieszkający w Kleszczelach Polacy, a jeśli nosili ją również Rusini, to powstaje pytanie, od jakiego imienia ta forma powstała. B. Tichoniuk (Tichoniuk, 2000) i L. Citko (Citko, 2001) wyprowadzają ją od imienia pol. *Jakub* / cerk. *Iakow*, ale nie wykluczają, że mogła powstać od pol. *Hiacynt* (*Jacenty*) / cerk. *Iakinf*, A. Supieranskaja (Суперанская, 2010) od *Iakow* i *Jan*, I. Trijniaak (Трійняк, 2005) od *Jakiw*.

¹⁹ A. W. Supieranskaja formę *Paczko* wyprowadza również od imienia *Paweł* (Суперанская, 2010).

- zmiany w PS: występowanie pojedynczej samogłoski *a* na miejscu grupy samogłoskowej *aa*, brak samogłoski *i* na początku wyrazu, ucięcie spółgłoski końcowej imienia z jednoczesnym dodaniem sufiksu *-cz*; w badanym dokumencie imię tej samej osoby zapisano, używając dwóch różnych allografów, por. *Sac Burmistrz / Sacz Burmistrz* (IF, 2000).

◆ JAKUB

Jacko (33) / *Iacko* (2) / *Jaczko* (1)

- PS: pol. *Jakub* lub cerk. *Иаков*, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. יַעֲקֹב (*Jaaqob*) ‘niech Bóg strzeże’, łac. *Jacobus* (KNI, 1993; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imion, por. *Ja/kub/*, *Ia/kow/*, obecność głoski *j* na miejscu samogłoski *i* przed *a*, por. cerk. *Iakow*, wschł. *Jakow*, pol. *Jakub*, dodanie formantu słowotwórczego, najczęściej sufiksu *-c*, por. *Jac*; zanotowane w XVI-wiecznych dokumentach formy *Jacko*, *Iacko*, *Jaćko*, *Jaczko* (IF, 2000) można traktować jako warianty graficzne tego samego imienia (WFI, 2015, ss. 20–21)²⁰.

⇒ HIACYNT

◆ JAN

Janko (4) / *Ianko* (1)

- PS: pol. *Jan*, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. יְהוֹנָן (*Jehöhanan*) ‘Jahwe jest łaskawy’, gr. Ἰωάννης (*Iōannēs*), łac. *Johannes*, *Joannes*; w polskich dokumentach początkowo zapisywane jako *Ioannes*, a w późnym średniowieczu jako *Iwan*, *Jan*, *Jon*, *Jen*, *Johans*, u wschodnich Słowian utrwaliło się jako *Iwan*, z cerk. *Иоан* (KNI, 1993; TI, 1988; SHNOB, 1997; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: forma imienna *Jan / Ian*²¹ została utworzona od *Ioannes* w wyniku ucięcia części wygłosowej tego imienia oraz zastąpienia obcej grupy samogłoskowej *oa* pojedynczą samogłoską *a* (IF, 2000).

Jaśko (1)

- PS: pol. *Jan*, zob. JAN – *Janko / Ianko*;
- zmiany w PS: zob. JAN – *Janko / Ianko*, ponadto: dodanie sufiksu *-ś*, por. *Jaś* (IF, 2000).

Iwanko (1)

- PS: cerk. *Иоанн*, zob. JAN – *Janko / Ianko*;

²⁰ Niekiedy forma *Jacko* jest wyprowadzana od *Jac*, a ta z kolei od imion *Iwan / Jan* (ЗІІ, b.d.).

²¹ Forma imienna *Jan* pod wpływem polszczyzny rozpowszechniła się także na ziemiach białoruskich i ukraińskich.

- zmiany w PS: degeminacja (pojedyncze *n* na miejscu spółgłoski zdwojonej), samogłoska pojedyncza zamiast obcej grupy samogłoskowej, występowanie spółgłoski epentetycznej *w*, por. cerk. *Ioann* – *Ioan* – *Ian* – *Iwan* (IF, 2000).

Iwaszko (1)

- PS: cerk. *Иоанн*, zob. JAN – *Janko* / *Ianko*;
- zmiany w PS: zob. JAN – *Iwanko*, ponadto: ucięcie spółgłoski wygłosowej w formie *Iwa/n/*, dodanie sufiksu *-ch* (IF, 2000), por. *Iwach* (alternacja spółgłosek *ch* : *sz* przed formantem słowotwórczym **-bko*) lub sufiksu *-sz*, por. *Iwasz* (IF, 2000).

Waszko (1)

- PS: cerk. *Иоанн*, zob. JAN – *Janko* / *Ianko*;
- PS: zob. JAN – *Iwaszko*, ponadto: usunięcie samogłoski nagłosowej, por. *Iwaszko*: *Waszko* (SHNOB, 1997; IF, 2000).

⇒ BAZYLI

◆ **JERZY****Jurko (3)**

- PS: cerk. *Георгуї* lub pol. *Jerzy*, imię pochodzenia greckiego, gr. Γεώργιος (*Geōrgios*), por. gr. γεωργός (*geōrgos*) ‘rolnik’, łac. *Georgius*, imię to uległo w językach wschł. istotnym przeobrażeniom, por. *Georgios* ≥ *Gieorgij* ≥ *Giurgij* ≥ *Jurgij* ≥ *Jurij*; funkcjonuje także w językach wschł. w postaci *Jegor*, *Jegorij*; w Polsce przybierało m.in. postać *Jerzy*, *Jurzy*, dawniej także *Jur* (KNI, 1993; TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: badana forma powstała od wschł. wariantu imienia cerk. *Георгуї*, por. *Jurij* (odrzućcie części końcowej imienia, stwardnienie spółgłoski *r*), por. *Jur* (IF, 2000), lub od pol. *Jurzy*, *Jur* – dawnych wariantów imienia *Jerzy*.

◆ **JONATAN****Onaczko (4)**

- PS: cerk. *Ионафан*, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. יהונתן (*Yehonatan*) ‘Jahwe dał’, gr. *Ιωνθαν* (*Iōnathan*), łac. *Jonathan* (ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: brak samogłoski nagłosowej imienia, wymiana spółgłoski *f* na *t*, ucięcie części wygłosowej imienia, por. *Onalt/*, dodanie sufiksu *-cz*, por. *Onacz* (IF, 2000).

⇒ ANANIASZ

◆ JOZAFAT

Sopotko (1)

- PS: cerk. *Иосаѳам*, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. יהושפט (*Jehoszafat*), oznaczające ‘Bóg osądził’, ‘Jahwe sędzi’, gr. Ἰωσαφατ (*Iosaphat*), łac. *Josaphat* (TI, 1988; ИМ, b.d.; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011);
- zmiany w PS: ucięcie nagłosowej części imienia cerkiewnego, zamiana spółgłoski *f* na *p*, wymiana samogłosek *a* : *o*, por. *Sopot* (IF, 2000).

◆ JÓZEF

Josko (6) / **Iosko** (1) / **Joško** (1)

- PS: cerk. *Иосиф*, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. יֵהוֹשֵׁף (*Jehoseph*) ‘niech Bóg pomnoży’ Ἰωσηφ (*Ioseph*), por. łac. *Josephus*, pol. *Józef* (KNI, 1993; TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011);
- zmiany w PS: obecność głoski *j* na miejscu *i* przed samogłoską, wymiana spółgłoski *f* na *p*, por. cerk. *Iosif*: podl. *Josip*, ucięcie części wygłosowej imienia, por. *Josip*²².

Ješko (1)

- PS: cerk. *Иосиф*, zob. JÓZEF – *Josko* / *Iosko* / *Joško*;
- zmiany w PS: zob. JÓZEF – *Josko* / *Iosko* / *Joško*, ponadto: wymiana samogłosek *o* : *e*, por. *Jos/ip* / *Jes/ip*.

◆ KLEMENS

Klimko (1)

- PS: cerk. *Климент*; imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Clēmens*, por. *clēmens* ‘miłościwy, łagodny’, gr. Κλήμεντος (*Klēmēntos*) (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, alternacja spółgłosek *m’* : *m*, por. *Klim* (IF, 2000); forma *Klim* była również zapisywana w analizowanym dokumencie jako *Klym*.

◆ KOSMA

Kuzko (1)

- PS: cerk. *Κοσμα*, imię pochodzenia greckiego, Κοσμάς (*Kosmas*), por. gr. κόσμος (*kosmos*) ‘porządek, świat’, łac. *Cosmas*, wschł. *Kuźma* (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; САУІ, 2011; СУІ, 2005);

²² Należy zaznaczyć, że formy *Jos* w XVI w. nie notowano na Podlasiu, używano natomiast formy *Josz* (Tichoniuk, 2000). Niewykluczone, że *Josz* i *Jos* są wariantami graficznymi tego samego imienia.

- zmiany w PS: wymiana samogłosek *o* : *u*, udźwięcznienie spółgłoski *s*, por. *Kuzma*, ucięcie części wygłosowej ludowej formy imiennej, por. także dawną formę podlaską *Kus* (IF, 2000).

◆ KSENOFONT

Xionko (1)

- PS: cerk. *Ксенофонт*, imię pochodzenia greckiego, gr. Ξενοφώντος, (*Xenophontos*), por. gr. ξένος ‘obcy’ + φωνή ‘głos’, łac. *Xenophontus* (EИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia, wymiana samogłosek *e* : *o*, oddanie grupy spółgłoskowej *ks* znakiem *x*.

⇒ AUKSENCJUSZ

◆ LEW

Lewko (1)

- PS: cerk. *Лев*, słowiański odpowiednik gr. Λέων (*Leōn*), łac. *Leo*, od *leo* ‘lew’ (KIŚ, 1997–2007; EИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005)²³;
- zmiany w PS: nie zaszły żadne zmiany.

◆ ŁUCJAN

Łuczko (2)

- PS: cerk. *Лукиан*, imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Lucianus*, por. imię osobowe *Lucius* ‘urodzony o wschodzie słońca’, od łac. *lux* ‘światło’ (TI, 1988; EИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia, dodanie formantu sufiksального -cz, por. *Łucz* (IF, 2000); badana forma mogła także powstać w wyniku skrócenia imienia cerkiewnego, por. *Łuk-* i alternacji *k* : *cz* przed formantem sufiksальnym -ko (*-bko), por. *Łuczko*.

⇒ ŁUCJUSZ, ŁUKASZ

◆ ŁUCJUSZ

Łuczko (2)

- PS: cerk. *Лукий*, imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Lucius* ‘urodzony o świcie’, por. łac. *lux* ‘światło’ (TI, 1988; EИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);

²³ Forma *Lewko* może także pochodzić od imienia cerk. *Lewkij*. Nie została jednak utworzona za pomocą formantu sufiksального -ko, por. *Lewkij* ≥ *Lewk-o* (dodanie końcówki fleksyjnej -o).

- zmiany w PS: zob. ŁUCJAN – Łuczko.
⇒ ŁUCJAN, ŁUKASZ

◆ ŁUKASZ

Łuczko (2)

- PS: pol. *Łukasz*²⁴ lub cerk. *Лька*, imię pochodzenia łacińskiego, łac. *Lucas* ‘niosący światło’, z *lux*, gen. *lūcis* ‘światło’, gr. *Loukas* (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; CAYI, 2011; CYI, 2005);
- zmiany w PS: zob. ŁUCJAN – Łuczko.
⇒ ŁUCJAN, ŁUCJUSZ

◆ MACIEJ

Macko (9) / Maćko (1) / Maczko (1)

- PS: cerk. *Mamfēŭ* lub pol. *Maciej*²⁵, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. מַתִּיתֵיָהוּ ‘dar Boży’, w języku hebrajskim istniały dwa warianty tego imienia: *Mettithejah(u)* i *Mattanejah(u)*, imiona te zostały przejęte przez język grecki jako *Ματθίας* (*Matthias*), *Ματθαίος* (*Matthaios*), a przez łaciński jako *Matthias*, *Matthaeus*; z form łacińskich w języku polskim powstały imiona: *Maciej*, *Matyjasz*²⁶; w Kościele prawosławnym od form greckich utworzono imię *Matfij*, które później przeszło w *Matfiej*, a następnie w *Matwiej*; przytoczone imiona, a także utworzone od nich formy skrócone *Mac-*, *Mat-* często mieszały się, zwłaszcza na pograniczu polsko-ruskim, co znalazło swoje odbicie w źródłach historycznych (TI, 1988; GEN, b.d.; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; CAYI, 2011);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, uproszczenie grupy spółgłoskowej (*tf ≥ t*), przejście *t’* w *c’* pod wpływem białoruskim (ciakanie), por. notowane w XVI w. formy błrs. *Mac*, *Macko*, *Maćko*, *Maczko* (CAYI, 2011), a także podl. *Mac* (IF, 2000); badane formy mogły także powstać od imienia pol. *Maciej*, rzadziej od *Mateusz*; formy *Macko*, *Maćko*, *Maczko* występujące w dokumentach z XVI w. należy traktować jako warianty graficzne tego samego imienia, por. WFI (2015, ss. 20–21).

²⁴ Nie ulega wątpliwości, że imię *Łukasz* rozpowszechniło się na Białorusi pod wpływem polszczyzny. Było już notowane w Wielkim Księstwie Litewskim w XVI w. (Усціновіч, 2011, s. 126).

²⁵ B. Tichoniuk wyprowadza także formę *Maczko* od imienia cerk. *Epimach* (Tichoniuk, 2000, s. 84).

²⁶ Imiona *Maciej* i *Mateusz* do XVI w. nie były w języku polskim rozróżniane.

◆ MALACHIASZ

Malko (3)

- PS: cerk. *Малахія*, pol. *Malachiasz*, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. מַלְאָכִיָּהוּ (*Mal'akhi*, skrót od *Mal'akiyah*) 'posłaniec Jahwe, zwiastujący Jahwe', gr. Μαλαχίας (*Malachias*), łac. *Malachias* (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, por. *Mał/achijał*, wymiana spółgłosek *ł* : *l*, por. dawne podl. *Mal* (IF, 2000); badana nazwa mogła także powstać od pol. *Malachiasz* (ucięcie części wygłosowej imienia i dodanie sufiksu).

◆ MELECJUSZ

Mielisko (1)

- PS: cerk. *Мелетій*, imię pochodzenia greckiego, gr. Μελέτιος (*Meletios*), por. μελετάω 'troszczyć się', łac. *Meletius*; (ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie końcowej części imienia, por. *Miel/etijl*, dodanie sufiksu *-is*, por. *Mielis* (IF, 2000).

⇒ EMILIAN, *MELISSEN

◆ *MELISSEN

Mielisko (1)

- cerk. *Мелиссен*, imię pochodzenia greckiego, gr. Μελισσηνός (*Melissenos*), por. gr. μέλισσα (*melissa*) 'pszczola', w znaczeniu 'pracowity', łac. *Melissenus* (ЗІ, b.d.);
- zmiany w PS: degeminacja, ucięcie wygłosowej części imienia, stwardnienie spółgłoski *s*, por. *Melis* (ЕИЗП, b.d.).

⇒ EMILIAN, MELECJUSZ

◆ MICHAŁ

Misko (6)

- PS: cerk. *Михаил* i pol. *Michał*, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. מִיכָאֵל (*Mikhā'el*) 'któż jest jak Bóg', gr. Μιχαήλ (*Michaēl*), łac. *Michael* (TI, 1988; KNI, 1993; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; ИМ, b.d.; ЗІ, b.d.; САУІ, 2011; БА, 1982; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: pod wpływem języka polskiego, por. pol. *Michał*, powstały wschł. formy regionalne *M'ichał*, *Mich'ał*, *Mich'al* (БА, 1982, s. 93), ucięcie części wygłosowej wymienionych form imiennych, dodanie do podstawy skróconej imienia formantu sufiksального *-s*, por. *Mis*; forma *Mis* mogła być także utworzona

bezpośrednio od pol. *Michał* (ucięcie części wygłosowej imienia oraz dodanie sufiksu -s)²⁷.

⇒ MIZAEL

◆ MIRON

Mirko (1)

- PS: cerk. *Мирон*, imię pochodzenia greckiego, por. Μύρων (*Myrōn*) ‘płacziwy’, z μύρω (*myrō*) ‘płaczę’, łac. *Myron*; imię jest także wyprowadzane od gr. μύρον (*myron*) ‘aromatyczny olej o zapachu mirry’, ‘maść pachnąca, pachnidło’ (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005)²⁸;
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, por. *Mir* (IF, 2000).

◆ MIZAEL

Misko (6)

- PS: cerk. *Мисаил*, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. מִשְׁאֵל (*Misael*) ‘ten, kto należy do Boga’, gr. Μισαηλ (*Misael*), łac. *Misael*, *Mizael* (ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie segmentu wygłosowego imienia, por. *Mis* (IF, 2000).

⇒ MICHAŁ

◆ NAZARIUSZ

Nazarko (1)

- PS: cerk. *Назарий*, imię zapożyczone z łaciny, por. *Nazarius* ‘ten, kto pochodzi z Nazaretu’, zawiera rdzeń hebrajski, por. נָזַר (*nāzar*) ‘poświęcił siebie Bogu’ (ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *r*.

◆ *ONEZJUSZ

Onisko (8)

- PS: cerk. *Онисиѡ*, utworzone od imienia *Онисим*, imię pochodzenia greckiego, gr. Ὀνήσιμος (*Onesimos*), por. ὄνησις (*onesis*) ‘korzyść’ (ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: zob. ANIZJUSZ – *Onisko*.

⇒ ANIZJUSZ, ONEZYM

²⁷ Niektórzy badacze używaną w Rosji formę *Мих'ал* wyprowadzają od cerk. *Михаил* (występowanie pojedynczej samogłoski zamiast grupy samogłoskowej) (Суперанская, 2010, s. 208).

²⁸ Badana forma może także pochodzić od imienia słow. *Miroslaw*.

◆ ONEZYM

Onisko (8)

- PS: cerk. *Онисим*, imię pochodzenia greckiego, gr. Ὀνήσιμος (*Onesimos*) ‘korzystny, dobroczynny’, łac. *Onesimus* (EИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: zob. ANIZJUSZ – *Onisko*.

⇒ ANIZJUSZ, *ONEZJUSZ

◆ *PASIKRAT

Pasko (16)

- PS: cerk. *Пасикрат*, gr. Πασικράτης (*Pasikrates*) ‘wszechmocny, wszechwładny’, por. *pas* ‘cała’ i *kratos* ‘siła, władza’, łac. *Pasicrates* (KIŚ, 1997–2007; EИЗП, b.d.; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, stwardnienie spółgłoski *s*, por. *Pas* (IF, 2000; СНФРІ, 2010).

⇒ PAWEŁ

◆ PAWEŁ

Pasko (16) / **Paszko** (1)

- PS: cerk. *Павел*, imię pochodzenia łacińskiego, por. rodowe imię rzymskie *Paulus* ‘mały’, gr. Παυλος (*Paulos*) (KNI, 1993; TI, 1988; EИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, por. *Pa/wieł*, dodanie sufiksu *-s /-sz*, por. dawne podl. *Pas*, *Pasz* (IF, 2000), także *Paś* (IF, 2000); mogą to być warianty graficzne tego samego imienia (WFI, 2015, ss. 20–21).

⇒ PASIKRAT

◆ *PELEUS

Pielko (2)

- PS: cerk. *Пелеў*, imię pochodzenia greckiego, gr. Πηλεύς (*Pēleus*), w mitologii greckiej ojciec Achillesa, znaczenie imienia niejasne, w języku gr. mogło oznaczać ‘dziki gołąb’ lub ‘głina, gliniany’, zob. *Пелуї*, łac. *Peleus*; (СРЛИ, 2005; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie cząstki końcowej imienia, wymiana spółgłosek *l* : *ł*.

⇒ *APELIUSZ, *PELIAS

◆ *PELIAS

Pielko (2)

- PS: cerk. *Пелуї*, imię pochodzenia greckiego, gr. Πεlias (*Pelias*), por. gr. πηλος (*pelos*) ‘głina, gliniany’, łac. *Pelias* (ИМ, b.d.; СУІ, 2005);

- zmiany w PS: zob. PELEUS.
- ⇒ *APELIUSZ, *PELEUS

◆ PIOTR

Piotraszko (1)

- PS: pol. *Piotr*²⁹, imię pochodzenia greckiego, gr. Πέτρος (*Petros*) ‘kamień, skała, opoka’, łac. *Petrus* (KNI, 1993; TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: dodanie sufiksu *-asz*, por. *Piotrasz* (IF, 2000; ICH, 1994).

Pietko (1)

- PS: cerk. *Пѣмп*, imię pochodzenia greckiego, gr. Πέτρος (*Petros*) ‘kamień, skała, opoka’, łac. *Petrus* (KNI, 1993; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie spółgłoski wygłosowej imienia cerkiewnego, por. *Piet/r/*, por. dawne podl. *Piet*, a także późniejsze *Pietia* (IF, 2000).

◆ *RODION

Radko (13)

- PS: cerk. *Родіон*, imię pochodzenia greckiego, gr. Ροδίων (*Rodion*), por. gr. ρόδεος (*rodeos*) ‘różowy’ lub Ρόδιον (*Rodion*) ‘mieszkaniec wyspy Ρόδος (*Rodos*)’, łac. *Herodion* (KNI, 1993; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011)³⁰;
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, wymiana samogłosek *a : o*, stwardnienie spółgłoski *d*.

◆ SABA

Sawko (1)

- PS: cerk. *Савва*, imię pochodzenia aramejskiego, por. סַבְבָּא (*Sawwa*) używane w tym języku w znaczeniu ‘starzec’, gr. *Sabba*, łac. *Sabbas* (KIŚ, 1997–2007; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011);
- zmiany w PS: degeminacja (*ww ≥ w*), podl. *Sawa* (IF, 2000), odrzucenie końcówki *-a* przed sufiksem, por. *Sawko*.

²⁹ Kłopotliwe jest ustalenie miejsca akcentu w formie imiennej *Piotraszko*. M. W. Biryła w swojej monografii przytacza formę błrs. *Piotraczka*, w której akcent jest umiejscowiony na pierwszej sylabie (Biryła, 1982, s. 195). W białoruskim języku literackim w tego typu formach akcent zazwyczaj pada na drugą sylabę, a w sylabie przedakcentowej występuje jakanie, por. *Piatraszko*, natomiast w gwarach białoruskich są notowane także formy typu *Pietraszko*, *Pitraszko*. Przyjąłem więc, że forma *Piotraszko* ukształtowała się pod wpływem polszczyzny.

³⁰ Nie jest także wykluczone pochodzenie badanej formy od imion słowiańskich, które rozpoczynają się na *Rad-*, por. np. *Radosław*.

◆ *SAMON

Samko

- PS: cerk. *Самон*, imię prawdopodobnie celtyckiego pochodzenia (ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia, por. dawne podl. *Sam* (IF, 2000).
⇒ SAMSON, SAMUEL

◆ SAMSON

Samko

- PS: cerk. *Самсон*, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. שִׁמְשׁוֹן (*Szimszon*) ‘słońce’ lub ‘silny, siłacz’, łac. *Sampson* (ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005);
- zmiany w PS: uproszczenie grupy spółgłoskowej *mps*, ucięcie części wygłosowej imienia, por. dawne podl. *Sam* (IF, 2000).
⇒ SAMUEL, *SAMON

◆ SAMUEL

Samko (1)

- PS: cerk. *Самуил*³¹, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. שְׁמַיִל (*Szemuel*) ‘Bóg wysłuchał’, łac. *Samuel* (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, por. podl. *Sam* (IF, 2000).
⇒ SAMSON, *SAMON

◆ *SENNIS

Sanisko (1)

- PS: cerk. *Сеннис*, pochodzenie imienia niejasne; najczęściej jest wyprowadzane z łac. *senis* ‘stary’ (ИМ, b.d.; IF, 2000);
- zmiany w PS: degeminacja ($nn \geq n$), wymiana samogłosek $e : a$, por. *Sanis* (IF, 2000); w analizowanej formie może być także wyodrębniony sufiks komponowany, por. $Sennis \geq Sanis \geq San \geq San-isko$.

Sanko (2)

- PS: cerk. *Сеннис*, zob. SENNIS – *Sanisko*;
- zmiany w PS: degeminacja, wymiana samogłosek $e : a$, ucięcie części wygłosowej imienia, por. *San* (IF, 2000).
⇒ ALEKSANDER

---

³¹ Czasem badana forma jest wyprowadzana od imienia cerk. *Самей* (Tichoniuk, 2000; Суперанская, 2010).

◆ *SOSIASZ

Susko (1)

- PS: cerk. *Coccuŭ*³², imię pochodzenia greckiego, por. gr. Σωσίας (*Sōsias*), od gr. σως (*sōs*) ‘zdrowy, nieszkodliwy’ (ИМ, b.d.; CYI, 2005);
- zmiany w PS: degeminacja ($ss \geq s$), ucięcie cząstki końcowej imienia, wymiana samogłosek *o* : *u*, por. *Sus* (IF, 2000).

◆ *STACHIUSZ

Staczko (1)

- PS: cerk. *Cmaxuŭ*, imię pochodzenia greckiego, gr. Στάχυς (*Stachys*), od gr. στάχυς (*stachys*) ‘kłos’ (GEN, b.d.; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, dodanie sufiksu -cz, por. dawne podl. *Stacz* (IF, 2000).

Staszko (1) / **Staśko** (1)

- PS: cerk. *Cmaxuŭ*, zob. STACHIUSZ – *Staczko*;
- zmiany w PS: ucięcie cząstki końcowej imienia cerkiewnego -ij, por. *Stach*, alternacja *ch* : *sz* przed formantem sufiksycznym lub ucięcie części wygłosowej imienia z jednoczesnym dodaniem sufiksów -sz lub -ś, por. *Stasz*, *Staś*; przytoczone formy mogą być wariantami graficznymi tego samego imienia (WFI, 2015, ss. 20–21).

⇒ EUSTACHIUSZ

◆ STEFAN

Steczko (5)

- PS: cerk. *Cмефан*, imię pochodzenia greckiego, por. gr. Στέφανος (*Stephanos*), wywodzi się od słowa oznaczającego ‘znak zwycięstwa’, por. gr. στεφανος (*stephanos*) ‘wieniec, korona’, łac. *Stephanus* (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; CYI, 2005);
- zmiany w PS: dyspalatalizacja spółgłoski *t*, zamiana *f* spółgłoską *p*, ucięcie części wygłosowej imienia, por. *Ste/pan/*, dodanie sufiksu -cz, por. *Stecz* (IF, 2000); forma *Stecz* może być wariantem graficznym formy *Stec*, por. WFI (2015, ss. 20–21).

◆ SYMEON

Semko (1)

- PS: cerk. *Симеон*, imię pochodzenia hebrajskiego, hebr. שִׁמְעוֹן (*Shime’ōn*) ‘Bóg wysłuchał’, gr. Συμεων (*Symeōn*), łac. *Simeon* (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; CYI, 2005; БА, 1982);

³² Niekiedy badana forma bywa wprowadzana od imienia cerk. *Sostrat*, *Sisoj* (Суперанская, 2010).

- zmiany w PS: występowanie pojedynczej samogłoski zamiast grupy samogłoskowej *eo*, wymiana samogłosek *i* : *e*, stwardnienie spółgłosek *s*, *m*, ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego³³.

Sienko (27)

- PS: cerk. *Симеон*, zob. SYMEON – *Semko*;
- zmiany w PS: występowanie pojedynczej samogłoski *o* na miejscu grupy samogłoskowej *eo*, wymiana samogłosek *i* : *e*, por. *Siemion*, forma powstała z dwu różnych części imienia w wyniku opuszczenia środkowego segmentu, por. *Siemion* : *Sien* (IF, 2000).

⇒ ARSENIUSZ

◆ *TAL

Falko (1)

- PS: cerk. *Фал*, imię najprawdopodobniej pochodzenia greckiego, gr. *Θαλλός* (*Thallos*), por. gr. *θαλλός* (*thallos*) ‘młody pęd’ (ИМ, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: wymiana spółgłosek *ł* : *l*.

⇒ TALELEUSZ

◆ TALELEUSZ

Falko (1)

- PS: cerk. *Фалалеу*³⁴, imię pochodzenia greckiego, gr. *Θαλλέλαιος* (*Thallelaios*), por. gr. *θαλλός* ‘gałązka oliwna’, łac. *Thalelaeus* (ИМ, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie wygłosowej części imienia, oboczność *ł* : *l*, por. *Fal* (IF, 2000).

⇒ *TAL

◆ TEODOR

Chwiedko (46) / **Hwiedko** (1)

- PS: cerk. *Феодор*, imię pochodzenia greckiego, gr. *Θεόδωρος* (*Theodōros*) ‘Boży dar’, łac. *Theodorus*; w Polsce imię *Teodor* jest notowane już od XII w., również w formach *Czder*, *Czeder*, a na kresach wschodnich cerk. *Fieodor* przekształciło

³³ B. Tichoniuk w swoim opracowaniu dawnego imiennictwa osobowego na Podlasiu skróconej formy imiennej *Sem* nie podaje, wymienia natomiast formę *Sien*, utworzoną także od cerk. *Simieon* (Tichoniuk, 2000, s. 28).

³⁴ Badana forma była również tworzona od imienia słów. *Chwalimir*.

się m.in w *Chodor, Fiedor, Tader, Todor* (TI, 1988; KNI, 1993; ЕИЗП, b.d.; СРЛИ, 2005; САУІ, 2011; СУІ, 2005);

- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, występowanie pojedynczej samogłoski *e* na miejscu grupy samogłoskowej *eo*, wymiana spółgłoski *f* na *chw*, por. notowaną na Podlasiu w XVI w. formę imienną *Chwied* (IF, 2000).

Chwiedko (1)

- PS: cerk. *Φεοδορ*, zob. TEODOR – *Chwiedko* / *Hwiedko*;
- zmiany w PS: zob. TEODOR – *Chwiedko* / *Hwiedko*, ponadto: dyspalatalizacja grupy spółgłoskowej *chw*, por. dawne podl. *Chwied* (IF, 2000) ≥ *Chwed* (IF, 2000);

Chwiecko (3) / **Hwiecko** (1) / **Chwieczko** (1)

- PS: cerk. *Φεοδορ*, zob. TEODOR – *Chwiedko* / *Hwiedko*;
- zmiany w PS: zob. TEODOR – *Chwiedko* / *Hwiedko*, ponadto: dodanie sufiksu *-c*, *-cz*, por. częstą na Podlasiu w XVI w. formę imienną *Chwiec*, *Chwiecz* (IF, 2000); analizowane formy stanowią warianty graficzne tego samego imienia (WFI, 2015, ss. 20–21).

Chwiedzko (1)

- PS: cerk. *Φεοδορ*, zob. TEODOR – *Chwiedko* / *Hwiedko*;
- zmiany w PS: zob. TEODOR – *Chwiedko* / *Hwiedko*, ponadto: palatalizacja spółgłoski *d* przed sufiksem **-ьko*, por. podl. *Chwiedzko* (IF, 2000).

Fedko (1)

- PS: cerk. *Φεοδορ*, zob. TEODOR – *Chwiedko* / *Hwiedko*;
- zmiany w PS: zob. TEODOR – *Chwiedko* / *Hwiedko*, ponadto: stwardnienie spółgłoski *f*, por. *Fed* (IF, 2000).

Todorko (1)

- PS: cerk. *Φεοδορ* lub pol. *Teodor*, zob. TEODOR – *Chwiedko* / *Hwiedko*;
- zmiany w PS: wymiana spółgłosek *f* : *t*, występowanie jednej samogłoski na miejscu obcej grupy samogłoskowej, por. podl. *Φεοδορ* : *Todor*³⁵ (IF, 2000); forma *Todor* jest także wyprowadzana od pol. *Teodor* (samogłoska *o* na miejscu samogłosek *eo*).

⇒ TEODOT, TEODOZJUSZ

---

³⁵ *Todor* jest formą używaną zarówno na terenie Białorusi i Ukrainy (Бірыла, 1982; Усціновіч, 2011; Трійняк, 2005), jak również Rosji (Суперанская, 2010).

◆ **TEODOT****Chwiedko** (46) / **Hwiedko** (1)

- PS: cerk. *Φεοδοτ*, imię pochodzenia greckiego, gr. Θεόδοτος (*Theodotos*) ‘ofiarowany Bogu’, łac. *Theodotus* (CPJIИ, 2005; ЕИЗП, b.d.);
- zmiany w PS: zob. TEODOR – *Chwiedko* / *Hwiedko*.

Chwedko (1)

- PS: cerk. *Φεοδοτ*, zob. TEODOT – *Chwiedko* / *Hwiedko*;
- zmiany w PS: zob. TEODOR – *Chwedko* / *Hwiedko*.

Chwiecko (3) / **Hwiecko** (1) / **Chwieczko** (1) / **Chwiedzko** (1)

- PS: cerk. *Φεοδοτ*, zob. TEODOT – *Chwiedko* / *Hwiedko*;
- zmiany w PS: zob. TEODOR – *Chwiecko* / *Hwiecko* / *Chwieczko* / *Chwiedzko*.

Fedko (1)

- PS: cerk. *Φεοδοτ*, zob. TEODOT – *Chwiedko* / *Hwiedko*;
- zmiany w PS: zob. TEODOR – *Fedko*.

⇒ TEODOR, TEODOZJUSZ

◆ **TEODOZJUSZ****Chwiedko** (46) / **Hwiedko** (1)

- PS: cerk. *Φεοδοτσιϋ*, imię pochodzenia greckiego, gr. Θεοδοσιος (*Theodosios*), por. θεός (*theos*) ‘Bóg’ + δῶς (*dōs*) ‘dar’, łac. *Theodosius* (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; CPJIИ, 2005; CAYI, 2011; CYI, 2005);
- zmiany w PS: występowanie pojedynczej samogłoski *e* na miejscu grupy samogłoskowej *eo*, por. *Fiedosij* (IF, 2000), ucięcie części wygłosowej imienia, wymiana spółgłoski *f* na *chw*, por. notowaną na Podlasiu w XVI w. formę imienną *Chwied* (IF, 2000); badane formy są wariantami graficznymi tego samego imienia.

Chwedko (1)

- PS: cerk. *Φεοδοτσιϋ*, zob. TEODOZJUSZ – *Chwiedko* / *Hwiedko*;
- zmiany w PS: zob. TEODOZJUSZ – *Chwiedko* / *Hwiedko*, ponadto: dyspalatalizacja grupy spółgłoskowej *chw*, por. dawne podl. *Chwed* (IF, 2000).

Chwiecko (3) / **Hwiecko** (1) / **Chwieczko** (1)

- PS: cerk. *Φεοδοτσιϋ*, zob. TEODOZJUSZ – *Chwiedko* / *Hwiedko*;
- zmiany w PS: zob. TEODOZJUSZ – *Chwiedko* / *Hwiedko*, ponadto: dodanie sufiksu *-c*, *-cz*, por. częstą na Podlasiu w XVI w. formę imienną *Chwiec*, *Chwiecz* (IF, 2000); analizowane formy stanowią warianty graficzne tego samego imienia (WFI, 2015, ss. 20–21).

Chwiedzko (1)

- PS: cerk. *Феодоциў*, zob. TEODOZJUSZ – *Chwiedzko / Hwiedzko*;
- zmiany w PS: zob. TEODOR – *Chwiedzko / Hwiedzko*, ponadto: palatalizacja spółgłoski *d* przed sufiksem *-*ьko*, por. podl. *Chwiedzko* (IF, 2000).

Fedko (1)

- PS: cerk. *Феодоциў*, zob. TEODOZJUSZ – *Chwiedzko, Hwiedzko*;
  - zmiany w PS: zob. TEODOR – Fedko.
- ⇒ TEODOR, TEODOT

◆ **TOMASZ****Tomko (3)**

- PS: pol. *Tomasz*³⁶; imię pochodzenia aramejskiego, aram. *תומא (toma)* ‘bliźniak’, łac. *Thomas* oparte na formie greckiej *Θωμάς (Thomās)*, cerk. *Фома* (TI, 1988; ЕИЗП, b.d.; CAYI, 2011);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia, por. dawne podl. *Tom* (IF, 2000).

Chamko (1) / Hamko (1)

- PS: cerk. *Фома*; zob. TOMASZ – *Tomko*;
- zmiany w PS: wymiana spółgłoski *f* na *ch*, wymiana samogłoski *o* na *a*, por. występującą na Podlasiu w XVI–XVIII w. formę imienną *Cham* (IF, 2000); *Chamko, Hamko* są allografami tego samego imienia.

◆ **TYCHON****Tyszko (1)**

- PS: cerk. *Тихон*, imię pochodzenia greckiego, gr. *Τύχων (Tychōn)*, od gr. *τύχη (tyche)* ‘udany, szczęśliwy’, łac. *Tychon* (ЕИЗП, b.d.; CPJIИ, 2005; CAYI, 2011; CYI, 2005);
- zmiany w PS: stwardnienie spółgłoski *t*, ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, por. dawne podl. *Tych* (IF, 2000), wymiana spółgłosek *ch* : *sz* przed formantem sufiksальnym; badana forma mogła również powstać w wyniku ucięcia formy gwarowej *Ty/chon/* i dodania sufiksu *-sz*, por. *Tysz* (IF, 2000).

⇒ TYMOTEUSZ, EUTYCHIUSZ

---

³⁶ Forma *Tomasz* jest powszechnie używana na Białorusi. Po raz pierwszy została odnotowana w dokumentach Wielkiego Księstwa Litewskiego z roku 1528. Równoległe były używane formy *Tom, Tomko, Tomaszko, Tomkiel, Tamul, Tamulis* (Усціновіч, 2011, s. 200). Formy te upowszechniły się w Wielkim Księstwie Litewskim pod wpływem języka polskiego. Forma skrócona *Tom* może również pochodzić od imienia słow. *Tomisław* (ЕИЗП, b.d.).

◆ **TYMOTEUSZ***Tyszko* (1)

- PS: cerk. *Тимофей*, imię pochodzenia greckiego, gr. Τιμόθεος (*Timotheos*), gr. τιμάω (*timaō*)? + θεός (*theos*) ‘cenić, czcić Boga’, łac. *Timotheus* (GEN, b.d.; TI, 1988; СРЛИИ, 2005; CAYI, 2011; CYI, 2005; АНП, 2006);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia, alternacja *t'* : *t*, dodanie sufiksu -*ch* lub -*sz*, por. *Tysz* (ICH, 1994).

⇒ TYCHON, EUTYMIUSZ

◆ **ZENOBIUSZ***Zienko* (1)

- PS: cerk. *Зиновий*, imię pochodzenia greckiego, gr. Ζηνόβιος (*Zēnōbios*), por. gr. Ζεύς (*Zeus*) i βίος (*bios*), życie, łac. *Zenobius* (ΕΙ3Π, b.d.; СРЛИИ, 2005; CAYI, 2011);
- zmiany w PS: wymiana samogłosek *i* : *e*; ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, por. dawne podl. *Zien* (IF, 2000).

⇒ ZENON

◆ **ZENON***Zienko* (1)

- PS: cerk. *Зенон*, pol. *Zenon*, imię pochodzenia greckiego, gr. Ζήνων (*Zēnōn*) ‘należący do Zeusa’, łac. *Zenon*, *Zeno* (TI, 1988; ΕΙ3Π, b.d.; CAYI, 2011; CYI, 2005);
- zmiany w PS: ucięcie części wygłosowej imienia cerkiewnego, por. cerk. *Zienon*: podl. *Zien* (IF, 2000).

⇒ ZENOBIUSZ

Uwagi końcowe

W XVI w. mamy już do czynienia z zakorzenionym chrześcijańskim systemem imiennym mieszkańców wschodniej części Podlasia (Tichoniuk, 2000, s. 14; Abramowicz, 2015, ss. 12–14). Używane wówczas na tym terenie formy imienne odbiegały jednak znacznie pod względem fonetycznym i morfologicznym od ich odpowiedników cerkiewnych i kościelnych. Imiona chrześcijańskie poddane zostały transformacji dopasowującej je do fonetycznej i morfologicznej struktury przyjmującego systemu językowego. Do przekształconych fonetycznie i skróconych imion chrześcijańskich dodawano słowiańskie formanty sufiksalne, tworząc zróżnicowane formy hipokorystyczne (Tichoniuk, 2000, s. 26).

Na Podlasiu w procesie adaptacji morfologicznej imion chrześcijańskich ważną rolę odgrywał sufiks -*ko* (*-*zko*, *-*zko*), który był najczęściej dodawany do jednosy-

labowych, por. *Hurko* – *Hur* (cerk. Гуруй), *Kuczko* – *Kucz* (cerk. Акумуй), *Pacz* – *Paczko* (cerk. Инамуй), *Steczko* – *Stecz* (cerk. Стефан), lub dwusylabowych form imiennych, por. *Abram* – *Abramko* (cerk. Авраам), *Doros* – *Dorosko* (cerk. Дорофей), *Ihnat* – *Ihnatko* (cerk. Игнатуй).

Podstawy słowotwórcze powstały:

- a) z początkowej części pełnego imienia chrześcijańskiego, por. *Chaczko* – *Chacz* (cerk. Харитон), *Haczko* – *Hacz* (cerk. Гавриил), *Steczko* – *Stecz* (cerk. Стефан);
- b) z końcowej części pełnego imienia chrześcijańskiego, por. *Kij* – *Kijko* (cerk. Акакий), *Lit* – *Litko* (cerk. Иннолум), *Mon* – *Monko* (cerk. Аммон, Филимон, Парамон);
- c) ze środkowej części pełnego imienia chrześcijańskiego, por. *Kicz* – *Kiczko* (cerk. Нукума), *Kucz* – *Kuczko* (cerk. Акумуй), *Pras* – *Prasko* (cerk. Евпасий);
- d) z dwu różnych części pełnego imienia chrześcijańskiego, por. *Łoj* – *Łojko* (cerk. Лолий), *Sien* – *Sienko* (cerk. Симеон), *Tin* – *Tinko* (cerk. Тимон).

Sporadycznie natomiast sufiks *-ko* łączył się z pełnymi imionami chrześcijańskimi, por. *Adamko* – *Adam* (cerk. Адам), *Kondrat* – *Kondratko*, *Miron* – *Mironko*.

Popularność form imiennych z sufiksem *-ko* (*-vko, *-vko) na wschodnim Podlasiu w XVI w. potwierdza dokument lustracyjny sporządzony w 1560 r. w Kleszczelach przez S. Dziewiałtowskiego Skoczka, w którym występuje 89 różnych form imiennych, utworzonych za pomocą sufiksu *-ko* (*-vko, *-vko) od zaadaptowanych fonetycznie i morfologicznie imion chrześcijańskich (Źródła do dziejów Kleszczel. Aneks 2, 2002).

Częstość użycia tych form jest zróżnicowana. Niektóre powtarzają się we wspomnianym dokumencie lustracyjnym wielokrotnie, inne występują rzadziej lub sporadycznie. Do form najczęściej używanych należą *Chwiedko* (46), *Jacko* (33), *Sienko* (27). Uderza duża liczba form użytych jednorazowo (63). Należy zaznaczyć, że formy imienne, które odnotowano w spisie lustracyjnym jednokrotnie, znacznie lepiej spełniały swoją funkcję identyfikacyjną w odróżnieniu od form bardziej popularnych. Wśród form użytych w badanym dokumencie jednokrotnie odnotowano liczne warianty graficzne imion i hiperyzmy.

Formy imion z sufiksem *-ko*, powszechnie używane w Kleszczelach i okolicach miasta w XVI w., zachowały popularność na północnym Podlasiu aż do II wojny światowej. Po wojnie były używane na badanym terenie znacznie rzadziej i odnosiły się głównie do osób starszych, urodzonych w XIX lub na początku XX w. Osoby młodsze, zwłaszcza urodzone po II wojnie światowej, form imiennych z sufiksem *-ko* na ogół nie używały.

Jeszcze wcześniej wyszły z użycia skrócone formy imion, zwłaszcza jednosylabowe, por. np. *Kacz*, *Kucz*, *Mis*, *Sac*, *Stecz*, *Was*, od których w przeszłości tworzone liczne formy imienne za pomocą sufiksu *-ko* (*-vko, *-vko).

Po II wojnie światowej coraz większą popularność na badanym terenie zaczęły zyskiwać formy imienne z sufiksem *-ek*, ukształtowane pod wpływem języka polskiego, które wypierały dawne formy imienne z sufiksem *-ko*, por. *Janek* – *Iwaneko*,

Janko, Michalek – *Michałko* (Sajewicz, 2005, ss. 259–264, 2013, s. 24). Na wschodnim Podlasiu nastąpił ponadto wyraźny wzrost popularności męskich form imiennych na -a, które w przeszłości były rzadko na tym terenie używane, por. *Hrysza, Misza, Sasza, Sieroża, Wasia*³⁷. Od tych form tworzono derywaty zakończone na -ka, np. *Hryszka, Miszka, Saszka, Sierożka, Waśka*. Obecnie tego typu formy są również używane zamiast dawnych postaci z sufiksem -ko, por. *Sieroża, Sierożka* – *Sierhiejko, Sasza, Saszka* – *Saszko*.

Formy imienne z sufiksem -ko nie zniknęły jednak bezpowrotnie, utrwaliły się bowiem w nazwiskach mieszkańców badanych okolic i wschodniego Podlasia (Roszczenko, 1997; Łabowicz, 2010; Sajewicz, 2013; Dacewicz, 2014). Wyodrębniamy je np. w takich popularnych nazwiskach podlaskich, jak: *Chwedczuk* ≤ *Chwedko*, *Ilczuk* ≤ *Ilko*, *Iwaszczuk* ≤ *Iwaszko*, *Klimczuk* ≤ *Klimko*, *Lewczuk* ≤ *Lewko*, *Miszczuk* ≤ *Miszko*, *Nazarczuk* ≤ *Nazarko*, *Oleszczuk* ≤ *Oleszko*, *Oniszczyk* ≤ *Onisko*, *Ostapczuk* ≤ *Ostapko*, *Paszczuk* ≤ *Paszko*, *Potapczuk* ≤ *Potapko*, *Sacharczuk* ≤ *Sacharko*, *Tereszczuk* ≤ *Tereszko*, *Zinczuk* ≤ *Zinko* (Sajewicz, 2013, s. 24).

Rejestry pomiarowe z 1560 r. są doskonałym i najwcześniejszym źródłem wiedzy o antroponomii szesnastowiecznych mieszkańców miasta Kleszczele i okolicznych wsi-przedmieść, w szczególności o ich imionach i przezwiskach, a także o początkach kształtowania się miejscowego systemu nazwiskowego (Sajewicz, 2014).

Skróty bibliograficzne

- GEN – *Genealogia*. Pozyskano z: <http://www.stankiewiczze.com/index.php?kat=44> (22.05.2015).
- ICH – Malec, M. (1994). *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*. Kraków: Wydawnictwo IJP PAN.
- IF – Tichoniuk, B. (2000). *Imiona i ich formy na pograniczu polsko-białoruskim od XVI wieku do roku 1839*. Zielona Góra: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze.
- KIŚ – Fros H., Sowa F., (1997–2007). *Księga imion i świętych*, t. 1–4, Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy.
- KNI – Bubak, J. (1993). *Księga naszych imion*. Wrocław – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- SHNOB – Abramowicz, Z., Citko, L., Dacewicz, L. (1997). *Słownik historycznych nazw osobowych i elementów identyfikacyjnych Białostocczyzny (XV–XVII wiek)*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.

³⁷ Formy imienne typu *Misza, Sasza, Wania* uaktywniły się na Podlasiu szczególnie po powrocie miejscowej ludności prawosławnej z ewakuacji do Rosji w czasie I wojny światowej.

- TI – Fros, H., Sowa, F. (1988). *Twoje imię. Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny*. Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy.
- WFI – Abramowicz, Z. (2015). Wschodniosłowiańskie formy imion chrześcijańskich na Podlasiu w XVI–XVIII w. W: I. Багдановіч (ред.), *Беларуска-польскія моўныя, літаратурныя, гістарычныя і культурныя сувязі. Беларусіка – Albaruthenica*, T. 36, ss. 12–26. Minsk 2015: „Кнігазбор”.
- WWE – *Wikipedia. Wolna Encyklopedia*. Pozyskano z: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Imi%C4%99> (25.05.2015).
- АНП – Ліпскі, У. (2006). *Аповесць пра нашы прозвішчы*. Minsk: „Беларусь”.
- БА – Бірыла, М. В., (1982). *Беларуская антрапанімія*. Minsk: Выдавецтва Навука і тэхніка.
- ЕИЗП – The Kurufin's Castle 2008–2010. Европейские имена: значение и происхождение. Pozyskano z: <http://kurufin.narod.ru/index.html> (10.02.2015).
- ЗИ – Значение имён. Pozyskano z: <http://значение-имен.рф> (22.05.2015).
- ИМ – Имя. Pozyskano z: <http://имя.com> (10.02.2015).
- ИФ – История фамилий. Pozyskano z: <http://www.ufolog.ru/names/> (22.05.2015).
- САУІ – Усціновіч, А. К. (2011). *Слоўнік асабовых уласных імён*. Minsk: Выдавецтва „Літаратура і Мастацтва”.
- СНФРИ – Суперанская, А. В. (2010). *Словарь народных форм русских имён*. Москва: Издательство „Либроком”.
- СРЛИ – Петровский Н. А., Александрова Т. С. (2005). *Словарь русских личных имен*, Москва: Издательство „АСТ, Астрель, Русские словари”.
- СУІ – Трійняк, І. І. (2005). *Словник українських імен*. Київ: Видавництво „Довіра”.

Skróty

akad.	– akadyjski	ros.	– rosyjski
aram.	– aramejski	słow.	– słowiański
blrs	– białoruski	stpol.	– staropolski
cerk.	– cerkiewny	suf.	– sufiks
gr.	– grecki	ukr.	– ukraiński
gw.	– gwarowy	wschśł.	– wschodniosłowiański
hebr.	– hebrajski		
łac.	– łaciński		
podl.	– podlaski		
pol.	– polski		
PS	– podstawa słowotwórcza		

Bibliografia

- 50 lat Archiwum w Białymstoku. (b.d.). Pobrano 25 lutego 2015, z http://www.bialystok.ap.gov.pl/arch/wystawa_50lat.html
- Abramowicz, Z. (2015). Wschodniosłowiańskie formy imion chrześcijańskich na Podlasiu w XVI–XVIII w. [WFI]. W I. Багдановіч (Red.), *Беларуска-польскія моўныя, літаратурныя, гістарычныя і культурныя сувязі. Беларусіка – Albaruthenica* (T. 36, ss. 12–26). Мінск: „Кнігазбор”.
- Abramowicz, Z., Citko, L., & Dacewicz, L. (1997). *Słownik historycznych nazw osobowych i elementów identyfikacyjnych Białostoczczyzny (XV–XVII wiek)* [SHNOB]. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Biolik, M. (2008). Imiona poddanych klasztoru wigierskiego z 1745 roku. *Prace Językoznawcze*, (10), 5–24.
- Bubak, J. (1993). *Księga naszych imion* [KNI]. Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Citko, L. (2001). *Nazewnictwo osobowe północnego Podlasia w XVI w.* Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Dacewicz, L. (1994). *Nazewnictwo kobiet w dawnym powiecie mielnickim (XVI–XVII)*. Białystok: Wydawnictwo Filii Uniwersytetu Warszawskiego.
- Dacewicz, L. (2014). *Historia nazwisk na kresach północno-wschodnich Rzeczypospolitej (XVI–XVIII w.)*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Fros, H., & Sowa, F. (1988). *Twoje imię: Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny* [TI]. Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy.
- Fros, H., & Sowa, F. (1997–2007). *Księga imion i świętych* [KIŚ] (T. 1–4). Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy.
- Genealogia [GEN]. (b.d.). Pobrano 22 maja 2015, z <http://www.stankiewicz.com/index.php?kat=44>
- Hawryluk, J. (1993). *Z dziejów cerkwi prawosławnej na Podlasiu w X–XVII w.* Bielsk Podlaski: Zarząd Główny Związku Ukraińców Podlasia.
- Huk, I. (2005). Imiona chrześcijańskie mieszczan Krzemienia. *Новітня філологія*, (1(21)), 117–133.
- Imieniny Florian. (b.d.). Pobrano 22 maja 2015, z <http://www.deon.pl/imieniny/imie,1080,florian.html>
- Imię [WWE]. (b.d.). W *Wikipedia, wolna encyklopedia*. Pobrano 25 maja 2015, z <http://pl.wikipedia.org/wiki/Imi%C4%99>
- Jabłonowski, A. (1909a). *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym* (T. 6: *Podlasie (województwo)*, Cz. 3). Warszawa: J. E. Skiński. (Źródła Dziejowe, 17).
- Jabłonowski, A. (1909b). *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym* (T. 6: *Podlasie (województwo)*, Cz. 2). Warszawa : J. E. Skiński. (Źródła Dziejowe, 17).
- Karpluk, M. (1977). Tworzyjan nie był Florianem. *Język Polski*, 57, 25–31.
- Łabowicz, Ł. (2010). Podlaskie nazwiska. *Nad Buhom i Narwoju*, (6(112)), 31–34.
- Malec, M. (1994). *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce* [ICH]. Kraków: Wydawnictwo IJP PAN.

- Michaluk, D. (2002). O możliwościach badań struktury etnicznej ludności Podlasia w XVI w. *Беларускі Гістарычны Зборнік – Białoruskie Zeszyty Historyczne*, (17), 57–72.
- Pociecha, W. (1958). *Królowa Bona (1494–1557): Czasy i ludzie Odrodzenia* (T. 3). Poznań: Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk.
- Rieger, J. (1977). *Imiennictwo ludności wiejskiej XV w. w ziemi sanockiej i przemyskiej w XV w.* Wrocław: Polska Akademia Nauk. Komitet Językoznawstwa, Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Roszczenko, M. (1997). Ewolucja nazwisk ludności miasta Kleszczele w woj. białostockim (XVI–XX w.). W F. Czyżewski & M. Łesiów (Red.), *Ze studiów nad gwarą wschodniosłowiańskimi w Polsce* (ss. 247–254). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej.
- Roszczenko, M. (2002). *Kleszczele*. Bielsk Podlaski, Kleszczele: Związek Ukraińców Podlasia.
- Sajewicz, M. (2005). Wpływ polszczyzny na system antroponimiczny nadnarwiańskich gwar białoruskich Białostoczczyzny. *Acta Albaruthenica*, 5, 259–264.
- Sajewicz, M. (2012). Jednozłogkowe formy skróconych imion osobowych używanych na Podlasiu wschodnim w XVI–XVII wieku. *Acta Albaruthenica*, 12, 173–181.
- Sajewicz, M. (2013). *Nazwiska patronimiczne z formantem -uk w powiecie hajnowskim na Białostoczczyźnie*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.
- Sajewicz, M. (2014). Imiennictwo męskie miasta Kleszczele i okolic na Podlasiu w połowie XVI stulecia. *Studia Białorutenistyczne*, 8, 195–235.
- Taszycki, W., & Malec, M. (1965–1987). *Słownik staropolskich nazw osobowych* (T. 1–6: W. Taszycki, Red., T. 7: Suplement, M. Malec, Red.). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- The Kurufin's Castle 2008–2010. Европейские имена: значение и происхождение [ЕИЗП]. (b.d.). Pobrano 10 lutego 2015, z <http://kurufin.narod.ru/index.html>
- Tichoniuk, B. (1988). *Antroponimia południowej Białostoczczyzny w XVI wieku*. Opole: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej.
- Tichoniuk, B. (2000). *Imiona i ich formy na pograniczu polsko-białoruskim od XVI wieku do roku 1839* [IF]. Zielona Góra: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze.
- Tichoniuk, B. (2004). Transformacja nazwisk wschodniosłowiańskich w Polsce na przykładzie niektórych struktur antroponimicznych z sufiksem -uk/-czuk. W B. Tichoniuk & W. Wilczyński (Red.), *Ze studiów nad językami i literaturami wschodniosłowiańskimi* (ss. 157–162). Zielona Góra: Wydawnictwo Uniwersytetu Zielonogórskiego.
- Tichoniuk, B. (2005). Atroponima Kleszczel w świetle starych dokumentów. W M. Bałowski & W. Chlebda (Red.), *Ogród nauk filologicznych: Księga Jubileuszowa poświęcona Profesorowi Stanisławowi Kochmanowi* (ss. 637–645). Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Topolski, J., & Wiśniewski, J. (Red.). (1959). *Lustracje województwa podlaskiego 1570 i 1576*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Wiśniewski, J. (1977). Osadnictwo wschodniosłowiańskie Białostoczczyzny – geneza, rozwój oraz zróżnicowanie i przemiany etniczne. *Acta Baltico-Slavica*, 11, 7–80.
- Wiśniewski, J. (1980). Zarys dziejów osadnictwa na Białostoczczyźnie. W S. Glinka, A. Obrębska-Jabłońska, & J. Siatkowski (Red.), *Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny*

- (T. 1, ss. 14–27). Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk: Polska Akademia Nauk. Instytut Słowianoznawstwa, Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Wolnicz-Pawłowska, E., & Szulowska, W. (1998). *Antroponimia polska na kresach południowo-wschodnich XV–XIX wiek*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Zieleniewski, J. (1991). Rejestr pomiaru włócznej Kleszczel z 1560 roku. *Studia Podlaskie*, 3, 201–248.
- Źródła do dziejów Kleszczel: Aneks 2. W województwie podlaskim w ziemi bielskiej lustracja starostwa kleszczelewskiego przez Dziewiałtowskiego w roku tysiąc pięćset sześćdziesiątych czyniona z pomiarem włóczną y placową. Źródło: Archiwum Państwowe w Białymstoku, Kamera Wojenna i Domen Prus Nowowschodnich w Białymstoku, sygn. 2674. (2002). W M. Roszczenko, *Kleszczele* (ss. 323–360). Bielsk Podlaski, Kleszczele: Związek Ukraińców Podlasia.
- Бірыла, М. В. (1982). *Беларуская антрапанімія* [БА]. Мінск: Выдавецтва Навука і тэхніка.
- Значенне імён [ЗИ]. (b.d.). Pobrano 22 maja 2015, z <http://значенне-имен.рф>
- Имя. [ИМ]. (b.d.). Pobrano 10 lutego 2015, z <http://имя.com>
- История фамилий [ИФ]. (b.d.). Pobrano 22 maja 2015, z <http://www.ufolog.ru/names/>
- Керста, Р. (1984). *Українська антропонімія XVI ст.: Чоловічі іменування*. Київ: Наукова думка.
- Ліпські, У. (2006). *Аповесць пра нашы прозвішчы* [АНП]. Мінск: „Беларусь”.
- Петровский, Н. А., & Александрова, Т. С. (2005). *Словарь русских личных имен* [СРЛИ]. Москва: Издательство „АСТ, Астрель, Русские словари”.
- Суперанская, А. В. (2010). *Словарь народных форм русских имён* [СНФРИ]. Москва: Издательство „Либроком”.
- Трійняк, І. І. (2005). *Словник українських імен* [СУІ]. Київ: Видавництво „Довіра”.
- Усціновіч, А. К. (2011). *Слоўнік асабовых уласных імён* [САУІ]. Мінск: Выдавецтва „Літаратура і Мастацтва”.

Bibliography

- 50 lat Archiwum w Białymstoku. (n.d.). Retrieved February 25, 2015, from http://www.bialystok.ap.gov.pl/arch/wystawa_50lat.html
- Abramowicz, Z. (2015). Wschodniosłowiańskie formy imion chrzestnych na Podlasiu w XVI–XVIII w. [WFI]. In I. Bahdanovich (Ed.), *Belaruska-pol'skiiia moŭnyia, litaraturnyia, histarychnyia i kul'turnyia suviazi. Belarusika – Albaruthenica* (Vol. 36, pp. 12–26). Minsk: „Knihazbor”.
- Abramowicz, Z., Citko, L., & Dacewicz, L. (1997). *Słownik historycznych nazw osobowych i elementów identyfikacyjnych Białostoczczyzny (XV–XVII wiek)* [SHNOB]. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Biolik, M. (2008). Imiona poddanych klasztoru wigierskiego z 1745 roku. *Prace Językoznawcze*, (10), 5–24.
- Biryła, M. V. (1982). *Belaruskaia antrapanimiiia* [БА]. Minsk: Vydavetstva Navuka i tekhnika.

- Bubak, J. (1993). *Księga naszych imion* [KNI]. Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Citko, L. (2001). *Nazewnictwo osobowe północnego Podlasia w XVI w.* Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Dacewicz, L. (1994). *Nazewnictwo kobiet w dawnym powiecie mielnickim (XVI–XVII)*. Białystok: Wydawnictwo Filii Uniwersytetu Warszawskiego.
- Dacewicz, L. (2014). *Historia nazwisk na kresach północno-wschodnich Rzeczypospolitej (XVI–XVIII w.)*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Fros, H., & Sowa, F. (1988). *Twoje imię. Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny* [TI]. Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy.
- Fros, H., & Sowa, F. (1997–2007). *Księga imion i świętych* [KIŚ] (Vols. 1–4). Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy.
- Genealogia [GEN]. (n.d.). Retrieved May 22, 2015, from <http://www.stankiewiczze.com/index.php?kat=44>
- Hawryluk, J. (1993). *Z dziejów cerkwi prawosławnej na Podlasiu w X–XVII w.* Bielsk Podlaski: Zarząd Główny Związku Ukraińców Podlasia.
- Huk, I. (2005). Imiona chrzestne mieszczan Krzemieńca. *Новітня філологія*, (1(21)), 117–133.
- Imia. [IM]. (n.d.). Retrieved February 10, 2015, from <http://imya.com>
- Imieniny. Florian. (n.d.). Retrieved May 22, 2015, from <http://www.deon.pl/imieniny/imie,1080,florian.html>
- Imię [WWE]. (n.d.). In *Wikipedia, wolna encyklopedia*. Retrieved May 25, 2015, from <http://pl.wikipedia.org/wiki/Imi%C4%99>
- Istoriia familii [IF]. (n.d.). Retrieved May 22, 2015, from <http://www.ufolog.ru/names/>
- Jabłonowski, A. (1909a). *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym* (Vol. 6: *Podlasie (województwo)*, Pt. 3). Warszawa: J. E. Skiwski. (Źródła Dziejowe, 17).
- Jabłonowski, A. (1909b). *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym* (Vol. 6: *Podlasie (województwo)*, Pt. 2). Warszawa : J. E. Skiwski. (Źródła Dziejowe, 17).
- Karpluk, M. (1977). Tworzyjan nie był Florianem. *Język Polski*, 57, 25–31.
- Kersta, R. (1984). *Ukraińska antropimiia XVI st.: Cholovichi imenuvannia*. Kyiv: Naukova dumka.
- Lipski, U. (2006). *Apovests' pra nashy prozvishchy* [AIII]. Minsk: „Belarus”.
- Łabowicz, Ł. (2010). Podlaskie nazwiska. *Nad Buhom i Narwoju*, (6(112)), 31–34.
- Malec, M. (1994). *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce* [ICH]. Kraków: Wydawnictwo IJP PAN.
- Michaluk, D. (2002). O możliwościach badań struktury etnicznej ludności Podlasia w XVI w. *Belaruski Historychny Zbornik – Białoruskie Zeszyty Historyczne*, (17), 57–72.
- Petrovskii, N. A., & Aleksandrova, T. S. (2005). *Slovar' russkikh lichnykh imen* [СРЛИ]. Moskva: Izdatel'stvo „AST, Astrel', Russkie slovari”.
- Pociecha, W. (1958). *Królowa Bona (1494–1557): Czasy i ludzie Odrodzenia* (Vol. 3). Poznań: Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk.

- Rieger, J. (1977). *Imiennictwo ludności wiejskiej XV w. w ziemi sanockiej i przemyskiej w XV w.* Wrocław: Polska Akademia Nauk. Komitet Językoznawstwa, Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Roszczenko, M. (1997). *Ewolucja nazwisk ludności miasta Kleszczele w woj. białostockim (XVI–XX w.)*. In F. Czyżewski & M. Łesiów (Eds.), *Ze studiów nad gwarami wschodniosłowiańskimi w Polsce* (pp. 247–254). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej.
- Roszczenko, M. (2002). *Kleszczele*. Bielsk Podlaski, Kleszczele: Związek Ukraińców Podlasia.
- Sajewicz, M. (2005). Wpływ polszczyzny na system antropomiczny nadnarwiańskich gwar białoruskich Białostoczczyzny. *Acta Albaruthenica*, 5, 259–264.
- Sajewicz, M. (2012). Jednozłóskowe formy skróconych imion osobowych używanych na Podlasiu wschodnim w XVI–XVII wieku. *Acta Albaruthenica*, 12, 173–181.
- Sajewicz, M. (2013). *Nazwiska patronimiczne z formantem -uk w powiecie hajnowskim na Białostoczczyźnie*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.
- Sajewicz, M. (2014). Imiennictwo męskie miasta Kleszczele i okolic na Podlasiu w połowie XVI stulecia. *Studia Białorutenistyczne*, 8, 195–235.
- Superanskaia, A. V. (2010). *Slovar' narodnykh form russkikh imën* [СНФРИ]. Moskva: Izdatel'stvo „Librokom”.
- Taszycki, W., & Malec, M. (1965–1987). *Słownik staropolskich nazw osobowych* (Vols. 1–6: W. Taszycki, Ed., Vol. 7: *Supplement*, M. Malec, Ed.). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- The Kurufin's Castle 2008–2010. Europejskie imena: znachenie i proiskhozhdenie [ЕИЗП]. (n.d.). Retrieved February 10, 2015, from <http://kurufin.narod.ru/index.html>
- Tichoniuk, B. (1988). *Antroponimia południowej Białostoczczyzny w XVI wieku*. Opole: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej.
- Tichoniuk, B. (2000). *Imiona i ich formy na pograniczu polsko-białoruskim od XVI wieku do roku 1839* [IF]. Zielona Góra: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze.
- Tichoniuk, B. (2004). Transformacja nazwisk wschodniosłowiańskich w Polsce na przykładzie niektórych struktur antropomicznych z sufiksem -uk/-czuk. In B. Tichoniuk & W. Wilczyński (Eds.), *Ze studiów nad językami i literaturami wschodniosłowiańskimi* (pp. 157–162). Zielona Góra: Wydawnictwo Uniwersytetu Zielonogórskiego.
- Tichoniuk, B. (2005). Atroponima Kleszczel w świetle starych dokumentów. In M. Balowski & W. Chlebda (Eds.), *Ogród nauk filologicznych: Księga Jubileuszowa poświęcona Profesorowi Stanisławowi Kochmanowi* (pp. 637–645). Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Topolski, J., & Wiśniewski, J. (Eds.). (1959). *Lustracje województwa podlaskiego 1570 i 1576*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Triiśniak, I. I. (2005). *Slovník ukraïns'kikh imen* [CYI]. Kyïv: Vydavnnytstvo „Dovira”.
- Ustsinovich, A. K. (2011). *Sloŭnik asabovykh ulasnykh imenasnykh imën* [CAYI]. Minsk: Vydavetstva „Litaratura i Mastatstva”.
- Wiśniewski, J. (1977). Osadnictwo wschodniosłowiańskie Białostoczczyzny – geneza, rozwój oraz zróżnicowanie i przemiany etniczne. *Acta Baltico-Slavica*, 11, 7–80.

- Wiśniewski, J. (1980). Zarys dziejów osadnictwa na Białostocczyźnie. In S. Glinka, A. Obrębska-Jabłońska, & J. Siatkowski (Eds.), *Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostocczyzny* (Vol. 1, pp. 14–27). Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk: Polska Akademia Nauk. Instytut Słowianoznawstwa, Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Wolnicz-Pawłowska, E., & Szulowska, W. (1998). *Antroponimia polska na kresach południowo-wschodnich XV–XIX wiek*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Zieleniewski, J. (1991). Rejestr pomiarowy włócznej Kleszczel z 1560 roku. *Studia Podlaskie*, 3, 201–248.
- Znachenie imën [3И]. (n.d). Retrieved May 22, 2015, from <http://значение-имен.рф>
- Źródła do dziejów Kleszczel: Aneks 2. W województwie podlaskim w ziemi bielskiej lustracja starostwa kleszczelewskiego przez Dziewiałtowskiego w roku tysiąc pięćset sześćdziesiątym czyniona z pomiarem włóczną y placową. Źródło: Archiwum Państwowe w Białymstoku, Kamera Wojenna i Domen Prus Nowowschodnich w Białymstoku, sygn. 2674. (2002). In M. Roszczenko, *Kleszczele* (pp. 323–360). Bielsk Podlaski, Kleszczele: Związek Ukraińców Podlasia.

Formy imienne z sufiksem *-ko* w Kleszczelach na Podlasiu w połowie XVI w.

Streszczenie

W XVI w. mamy już do czynienia z zakorzenionym chrześcijańskim systemem imiennym mieszkańców wschodniej części Podlasia. Używane wówczas na tym terenie formy imienne odbiegały jednak znacznie pod względem fonetycznym i morfologicznym od ich odpowiedników cerkiewnych i kościelnych. Imiona chrześcijańskie na gruncie słowiańskim poddane zostały transformacji dopasowującej je do fonetycznej i morfologicznej struktury przyjmującego systemu językowego. Do przekształconych fonetycznie i skróconych imion chrześcijańskich dodawano słowiańskie formanty sufiksalne, tworząc zróżnicowane formy hipokorystyczne.

Na Podlasiu w procesie adaptacji morfologicznej imion chrześcijańskich ważną rolę odgrywał sufiks *-ko*. Występuje on w ponad 75% ogółu form imiennych z podstawowym *-k-* używanych w XVI–XVIII w. na tym terenie.

Popularność form imiennych z sufiksem *-ko* (**-bko*, **-bko*) na wschodnim Podlasiu w XVI w. potwierdza dokument lustracyjny, sporządzony w 1560 r. w Kleszczelach przez Stanisława Dziewiałtowskiego Skoczka, w którym występuje 89 różnych form imiennych utworzonych za pomocą sufiksu *-ko* od zaadaptowanych fonetycznie i morfologicznie imion chrześcijańskich.

Słowa kluczowe: wiek XVI; Podlasie; imiona chrześcijańskie; transformacja; adaptacja fonetyczna; adaptacja morfologiczna; sufiks *-ko*.

Given-Name Forms with Suffix *-ko* in Kleszczele, Podlasie Region in the Mid-16th Century

Abstract

In the 16th century there was already an established system of Christian names of the inhabitants of eastern Podlasie. However, the first-name forms used in this territory at that time significantly differed phonetically and morphologically from their canonical equivalents. Christian names in Slavonic culture were transformed to be adapted to the phonetic and morphological structures of the recipient language system. Slavonic suffixal morphemes were added to phonetically transformed and abbreviated Christian names, thereby forming diversified hypocoristic forms.

In Podlasie, an important role in the process of morphological adaptation of Christian names was played by the suffix *-ko*. This suffix is present in more than 75% of all first-name forms with the basic *-k-* used between the 16th and 18th centuries in eastern Podlasie.

The popularity of first-name forms containing the suffix *-ko* (**-vko*, **-vko*) in eastern Podlasie in the 16th century is confirmed by the land survey document made by Dziewiałtowski in 1560 in Kleszczele, in which there are 89 different first-name forms formed by the suffix *-ko* from phonetically and morphologically adjusted Christian names.

Keywords: 16th century; Podlasie; Christian names; transformation; phonetic adaptation; morphological adaptation; suffix *-ko*.

Correspondence: Michał Sajewicz, The Institute of Slavic Studies, Byelorussian Studies Unit, Maria Curie-Skłodowska University, Lublin, e-mail: michal.sajewicz@poczta.umcs.lublin.pl

This work was supported by a core funding for statutory activities from the Polish Ministry of Science and Higher Education.

Competing interests: no competing interests have been declared.